

Přítomnost

ROČNÍK XII

V PRAZE 19. ČERVNA 1935

ČÍSLO 24

Prohrál...

Když se po 19. květnu noviny snažily p. Jiřímu Stříbrnému objasnit, že prohrál, bylo to vlastně zbytečno. On sám nejlépe ví, jak prohrál, poněvadž on sám nejlépe ví, co chtěl. Myslím, že p. J. V. Najman se cítí zcela šťasten v čele sedmnácti mandátů. Pan Gajda je pak nepochybně u vytržení nad tím, že jich získal šest. Byl by si tedy také p. Stříbrný konec konců mohl říci, že je jedním z vůdců sedmnácti mandátů Národního sjednocení a pokračovat ve své politické kariéře, spoléhaje se na to, že dr. Kramář je stár a dr. Hodáč že se snadno dá oklamat. Avšak s čím se spokojují Najman a Gajda, to není nic pro p. Stříbrného. Vzdal se mandátu a ačkoliv se to ještě snaží ozdobit slovy o „prostém vojáku v řadě“, je jasno, že prostého vojáka v řadě nebude a že je to konec. Býti oním pověstným prostým vojákem v řadě — k tomu měl právě Jiří Stříbrný vždy nejméně chuti. Po pravdě řečeno zcela žádnou. Jeho život byl bojem o moc a o to, aby se stal generálem nebo dokonce generalisimem daleko před řadami. Kdo to neví, nemůže nic pochopit z činnosti Jiřího Stříbrného v republice.

Je pravda, že odhodlání vzdání se mandátu bylo p. Jiřímu Stříbrnému ulehčeno výtkami, které se na něj sesypaly po prohraných volbách z úst členů Národního sjednocení, kteří teprve nyní pochopili, že vydali se do boje o přízeň lidu v čele s mužem, kterého lid pro různá podezření odmítá. Ale p. Stříbrný není muž, který by pro nějaké výtky a kritiku z boje uprchl. Nikdo by ho nebyl donutil k odchodu, kdyby on sám nechtěl odejít. Oceňujeme na něm nepříznivě většinu jeho vlastností mimo jeho vůli. Nikdy nesvolil, aby takové věci, jako je na př. stud, bránily mu v rozvíjení jeho vůle. Sklíčené Národní sjednocení mohlo by se na něho ještě více zlobit, on by z politiky neodešel, kdyby v něm samém se nebylo něco zlomilo. V onom prohlášení, v němž ohlašoval, že odejde z politiky, jestliže Národní sjednocení nedobude přes dvacet mandátů, pravil významně asi toto: „Ve svých 54 letech nemohu čekat...“ Po celou dobu republiky si představoval, že ho jeho 54 let zastihne u zcela jiných met než u té, u níž ho skutečně zastihlo: býti jedním z řadových důstojníků, s jednou nebo dvěma hvězdičkami na límci, v malé straně. Tak ho politika nebaví. Nemá v sobě oné důvěry západních politiků, kteří počítají s politickou kariérou až do osmdesátí let svého života. „Teď anebo nikdy!“ stálo na jednom z letáků Národního sjednocení. Nevím, jestli ten nadpis vymyslel p. Stříbrný, ale vyjadřuje dokonale pocity, s nimiž šel do voleb. A když se objevilo, že teď nikoliv, říká si: je pozdě. Nemá už důvěry, že mu čas a síly stačí, aby se s onoho skromného místa, na něž byl postaven hlasováním lidu, povzněl do oné výše, o níž snil. Říkalo se o něm vždy, že je v politice hazardérem. Hazardér, jak známo, vsadí vše na jednu kartu a, nevyjde-li, jde domů. Jiří Stříbrný tedy odchází.

Nemírné bažení po moci mívá dvojitý výsledek: buď svého muže skutečně vynese nebo ho zničí. Jiří Stříbrný je druhý případ. Kdyby si nebyl své cíle vytkl příliš vysoko, mohl dodnes setrvávat ve společnosti uznávaných vůdců; byl by býval nezbytnou součástíkou všech vlád. Ale jeho celá politická činnost byla hrou o moc, a moc má s kapitalismem tu společnou vlastnost, že se nespokojuje státi na jednom místě, nýbrž stále snaží se rozšiřovat a zvětšovat. Býti jedním ze stálých členů vlády bylo příliš málo pro ctížádost Jiřího Stříbrného. Jeho chybou bylo, že zřídka dovedl co smlčeti. Tak řekl v prvních dobách republiky dokonce na veřejné schůzi, že se cítí povolán zastávat i nejvyšší místa ve státě. A tu je klíč k pochopení toho, co jinak by se zdálo nepochopitelným.

Jiří Stříbrný byl jedním z těch lidí, kteří milovali moc pro moc. Nenajdete — ačkoliv je to jistě podivné — myšlenku, ke které by byl přilnul. Byl odhodlán zvítěziti pod kterýmkoliv praporem a z šatny republiky vypůjčoval si hned ten, hned onen prapor a mával jím po nějakou dobu. Mohl býti vášnivým socialistou i vášnivým protisocialistou, podle toho, jak foukal vítr. Nehledal své myšlenky v sobě, nýbrž na ulici, v její náladě. Nikdo, kdo se pamatuje na onoho muže, který mával rudým praporem r. 1918, nepoznal by v něm onoho muže, který třímal prapor Národního sjednocení r. 1935. Byl hygroskopický jako sůl. Zvlhl okolní náladou. Pohleďme na něj, jak se choval ve dvou revolucích. Ruská revoluce — nasákl. Hitlerovská — nasákl také. R. 1918, když do střední Evropy nejintenzivněji zaléhaly ozvuky ruské revoluce, zvlhl rudě. Proti odporu velké části národních socialistů připravoval sloučení se sociálními demokraty; mluvil uctivě o marxismu; pomohl rehabilitovat dra Šmerala, uzavřev s ním spolek. Tehdy se mohlo zdáti, že tu vyrůstá velmi radikální socialista. Podívejme se však, jak reagoval, když se v sousedství objevila revoluce Hitlerova a když nálada na ulici se obrátila. Opět důkladně zvlhl. Tentokrát však vyhlašoval vyhlazení marxismu a spoustu jiných věcí, které je zbytečno zvláště uváděti, poněvadž se na ně všichni dobře pamatujete. Nikdo jiný nebyl tak málo posedlý nějakou myšlenkou jako on. Užíval myšlenek jako pouhých nástrojů u zámku pokladny republiky, v níž byla uchována moc. Jestliže nějaký nástroj se nehodil, odhodil jej bez lítosti.

V prvních letech republiky provázela ho samá příznivá znamení. Rychle se vyléčil z choroby demagogičnosti, kterou prodělával jako obyčejný národní socialistický agitátor. Tehdy mohl býti mezi socialistickými ministry dokonce pokládán za jediného snad muže, kterému demagogie je odporná a který dovede svým přívržencům říci trpkou pravdu do očí. Pochopil, že cesta k výši bude jen tenkrát pro něho volná, dovede-li podati ukázky státničkosti, a zařídil se zcela na podávání takových ukázek. S jistou okázalostí exponoval se pro nepopulární věci. Když národní demokracie provozovala nacionalistickou demagogii při jednání o ústavu, dovedl se se svou stranou proti tomu odvážně postavit, ačkoliv to nebylo

lehké pro stranu, která vyrostla z nacionalismu malého člověka na ulici. Politikové i jiných stran vydávají tehdy o něm samá příznivá svědectví. Už na mírovou konferenci psal dr. Rašín dru Benešovi, že Stříbrný je jediný ze socialistických ministrů, který se osvědčuje. Chválil jeho energii. Také tisk občanských stran mu vzdával uznání. Zdálo se, že on, jako Švehla, roste v politiku, který nebude mítí důvěru toliko své strany. Dvakrát z různých příčin podal demisi, a dvakrát mu prezident poslal na rozloučenou list, ve kterém projevoval naději, že se s ním neloučí na dlouho. Děkuje mu dokonce za „velmi úspěšné vedení Vašeho resortu“. Masaryk nečinil žádnou výjimku v oceňování schopností Stříbrného. R. 1925 několikrát se vyslovuje k různým lidem, že po Švehlovi je už jen jediný schopný kandidát ministerského předsednictví — Stříbrný. Zatím byl Stříbrný zástupcem ministerského předsedy ve vládě a za Švehlovy choroby řídil státní věci za něj. Také tuto jeho činnost považoval prezident ve svém listě za potřebno zvláště pochválit. Stříbrný byl stálým členem Pětky a jedním z nejvlivnějších lidí ve státě. Tehdy však také jed moci počal už viditelně rozežrávat jeho duši.

Od konce r. 1924 počal vehementně tlačit se do předí, maje za to, že čas pro něho už uzrál. Jeho nejbližším cílem byl úřad ministerského předsedy. R. 1925, po demonstrativním odjezdu papežského nuncia z Prahy, začal jeho velký zápas o vliv ve veřejnosti a ve straně. Tentokrát to zkoušel s protirímskou agitací a pro chování nunciovo podal demisi, zajisté také s tím tajným úmyslem, aby podkopal posici dra Beneše ve straně, v němž spatřoval nejnebezpečnějšího konkurenta v cestě za nejvyššími místy ve státě. Poslanci strany před ním leželi na břiše. Tehdy učinil o něm poslanec Špatný svůj známý výrok, který až do dneška žije v naší paměti jako ukázka nejvyspělejší devotnosti: „Co Hus slovem Žižka palcátem, Havlíček perem — to Jiří Stříbrný činem.“

Byl na vrcholu své moci, ale nevěděl, že tato moc je už podkopána a že nevydrží těžkou zkoušku. Přímou z něho sršelo, co chce. Švehla mu byl vzorem. Chtěl býti takovým pánem jako on. Léta 1925—1926 prožívá v intenzivních záchvatech ctižádosti. O ničem jiném nepřemýšlí tolik, jako o tom, jak by osobně pronikl kupředu. Zahrává si i s diktátorskou myšlenkou. Konferuje s generálem Gajdou a ptá se ho, je-li ochoten postavit se s vojskem na obranu ústavy — neříká však jasně, čím ústava je ohrožena. Mluví o „diktatuře republiky“, vymýšlí reformy volebního řádu, jimiž by moc koalice a jeho vlastní byly utvrzeny navždy. Jeho žurnalisti vyslovují v té době obdiv i k bolševickému volebnímu řádu, uvádějíce, že umožňuje silnou vládu. Když r. 1926 byla na několik měsíců nastolena úřednická vláda, zákulisní usilování Stříbrného dosahuje vrcholu. Nevěří, že je možno sestaviti vládu s Němci a skoro s potěšením pozoruje vratké postavení úřednické vlády. Ostatně sám podniká vše, co může, aby její posici podkopal a všechny konflikty vyhnal na ostrí nože. Napsal ministerskému předsedovi Černému list, v němž mu vypověděl podporu strany i osobní styk. Myslí, že úřednická vláda byla poslední možností demokracie a potom že už může přijíti jen oktroj, kterému on bude státi v čele. Tvrdil, že Švehla potřebuje odpočinku.

Zklamal se. Švehla a Hodža rozmnožili počet vlád-

ních možností, dohodnuvše se s Němci. Přišlo však i zklamání větší, ba, jak se ukázalo, definitivní prohra. Nenadále. Poslouchaje devotní řeči poslanců jako je p. Špatný, myslil Stříbrný, že je neomezeným pánem strany a bez rozpaků přijal boj proti Klofáčovi a Benešovi, když se příležitost k němu vyskytla. Avšak objevilo se v tomto boji, že Stříbrný sice, jsa členem Pětky, byl jedním z nejvlivnějších lidí ve státě, avšak opomenul si zajistiti solidní spojení se stranou. Sblížil se v Pětce s vůdci jiných stran, avšak členstvu vlastní strany se nebezpečně oddálil. Členové Pětky se mezi sebou velmi sblížili osobně. Když se potom projednávaly korupční aféry Stříbrného, podívovala se veřejnost, proč ten nebo onen význačný vůdce nevystupuje proti němu tak ostře, jak by se čekalo. Bylo to z důvodů sentimentálních. Společné dílo spojilo členy Pětky citovými pouty. Jeden z nich řekl: „Máme tolik společných vzpomínek na dobu, kdy jsme se téměř sami bili o stát, že, i kdyby Stříbrný pro vraždu stál pod šibenicí, bych šel a podal mu ruku.“ Ale tyto sympatie vůdců jiných stran nemohly pomoci Stříbrnému ve straně vlastní, naopak, zostřovaly podezření proti němu. V Pětce navykl si Stříbrný chovati se ke straně pansky a pohrdlivě, dávat jí příkazy a projevoval netrpělivost, když neposlouchala dosti rychle. O cílech strany zvykl si pak mluvit i cynicky. Byl si tak jist svou posicí, že nedbal opatrnosti. Jednou promluvil cynicky ke straně i k Zemínové. To ho stálo všechno. Neboť věrnost ke straně převýšila v mysli Zemínové věrnost k Jiřímu Stříbrnému. Přidala se k jeho odpůrcům. Ve straně národně sociální vypuklo vzbouření proti Stříbrnému, vedené mládeží. Bylo to vzbouření malých lidí, kteří nesnášeli zpanštělé a diktátorské zvyky svého vůdce. Výsledek byl ten, že na podzim r. 1926 byl Stříbrný ze strany vyloučen.

Ztratil tím vše. Musil začít od začátku. Kdo jiný mohl být tímto pádem tak zdrcen jako on, jenž tak žil po moci? Nyní byl jen pánem dvou časopisů, jednoho neslušného a druhého přímo pornografického. Ale byl houževnatý, jako musí býti ten, kdo bojuje o moc. Jeho vůle i v této periodě ponížení zaslouhuje pochvaly. Je to však to jediné, co pochvaly zasluhuje. Všichni ještě se pamatujeme, jakým způsobem bojoval, aby se povznesl. Nebylo demagogie a úskoku, aby se jich štítíl. Za tuto dobu dal nejhorší příklady politikům i žurnalistům. Česká žurnalistika dlouho ještě se nezbaví následků toho, že také Jiří Stříbrný se dal mezi novináře. Ve volbách r. 1929, spojiv se s Gajdou, získal nepatrný úspěch, který tak tak stačil, aby se dostal do parlamentu. Kdyby se nebylo stalo nic mimořádného, byl by zašel zdoluhavou politickou smrtí.

Avšak něco mimořádného se dostavilo. Jakkoliv velké spousty v existencích napáchala světová hospodářská krise, Jiří Stříbrný ji přivítal s radostí. Tu viděl možnost politického ožití pro sebe. Teď myslil, že čas sám ho vynese. Viděl, kterak na všech stranách roste nespokojenost. Věřil, že k velikému vítězství stačí postavit se jí prostě v čelo. Pozoroval obtíže vlády a říkal si — tiše i hlasitě: teď vás mám. Dovedl tak sugestivně mluvit o volbách v údobích krise, že zcela omámil Kramáře a Hodáče. Naděje na 35—40 mandátů — to bylo dílo Stříbrného a jeho výmluvnosti.

„Periferie nás volila“ — to bylo to jediné, co mohly „Národní listy“ poněkud vítězoslavně oznámit po volbách. Také to bylo dílo Jiřího Stříbrného. Spojil národní demokracii s periferními živly, míníme s duševně periferními živly. Poněvadž jeho účast v Národním sjednocení však odpudila mnoho živlů neperiferních, nebyl výsledek o nic lepší, než na jaký by byla stačila národní demokracie sama. Pečeť podezření ve věcech poctivosti, kterou Stříbrnému vtiskly na čelo sněmovna i soud, působila. Jiří Stříbrný pochopil nyní, že po této zkoušce, kterou s ním podnikla národní demokracie, nemůže už příště nikomu býti žádoucím spojencem. Pochopil, že je konec.

Ctižádost, jako každá vášeň, je dobrý sluha, ale zlý pán. Jiří Stříbrný prohrál politickou kariéru pro nic jiného než pro nezřízenou ctižádost. Ta ho vehnala do situací, které byly silnější než on. Dovedou si z toho jiní politikové vzít poučení? *F. Peroutka.*

poznámky

Co budou dělat henleinovci?

Dali jsme na tuto otázku již zčásti odpověď v minulém čísle. Dnes podáváme některé doplňky podle toho, co píše poslední sešit měsíčníku „Volk und Führung“.

Autor, který, jak se zdá, tlumočí oficiální stanovisko sudetoněmecké strany, vychází ze zásady, že sudetští Němci nejsou účastníky vlády a Czecha ve vládě zastoupení.

Při jednání o sestavení vlády vzbudila pozornost odmítavá odpověď německé křesťansko-sociální strany a její odůvodnění. Prof. Hilgenreiner napsal tehdy ministerskému předsedovi, že účast na vládě je podle mínění jeho strany národní věcí sudetských Němců a nikoli věcí přání nebo ctižádosti jedné strany, že pro národní účast na vládě nejsou dány podmínky a že se proto strana nepovažuje za oprávněnou do vlády vstoupit. Český tisk vyložil tehdy tuto odpověď jako projev ohledu na postup strany Henleinovy. Z citovaného časopisu se nyní dovídáme, že Henlein poslal tehdy dva stejně znějící dopisy dvěma německým stranám, o jejichž vstupu do vlády se jednalo, totiž agrární a křesťansko-sociální. V těchto dopisech bylo doslova to, co potom odpověděl Hilgenreiner ministerskému předsedovi. Němečtí agráři však na dopis vůbec neodpověděli.

Podle citovaného článku se zdá, že Henleinově straně není opoziční postavení nevhod. Autor článku docela rozumně podotýká, že poslanci strany, až na tři staré parlamentníky, se budou teprve muset učit pohybovat se na parlamentní půdě, k čemuž je opoziční postavení nejvhodnější. Potom prý bude třeba přizpůsobit organizaci strany parlamentním úkolům, zejména utvořit odborné výbory pro všechny otázky sudetských Němců, které by podporovaly práci parlamentního zastoupení. Opoziční strana bude konstruktivní, t. j. bude podporovat všecko, co prospívá sudetským Němcům, a bude bojovat proti všemu, co jim škodí. Hlavním cílem strany bude dosáhnouti spravedlivé úpravy národnostních poměrů ve státě podle zásady rovnosti. Nestačí prý, že ústava zaručuje každému státnímu občanu individuálně rovná práva, nýbrž je třeba zaručit tato práva i německé menšině jako celku. Strana si uvědomuje, že toho nemůže dosáhnout jen vlastní silou, nýbrž že je k tomu potřebí Čechů, respektive státu jako partnerů. Musí prý se proto Češi odhodlat k otevřené odpovědi na tento požadavek buď ano nebo ne. Strana věří, že tuto věc nebude lze žádným taktisováním obejít. Jako konkrétní příklad oné rovnosti uvádí autor požadavek, aby ve státní službě a ve státních podnicích byli přijímáni zaměstnanci podle národnostního klíče.

Strana bude prý podporovat vše, co posiluje svrchovanost parlamentu. Autor kritizuje nynější praxi vládních nařízení s mocí zákona a vidí v nich porušení důsledně demokracie. Strana prý podá konkrétní návrhy na zlepšení parlamentního a senátního jednacího řádu. Je si však vědoma, že na parlamentní půdě mnoho nezmuže, a proto bude obracet větší pozornost na tělesa samosprávná, obce a okresy, a bude usilovat o rozšíření jejich pravomocí podle zásady decentralisace.

Strana bude žádat, aby stát dával větší sumy na německé kulturní potřeby. V ohledu hospodářském bude podporovat všecko, co směřuje k potírání krise, na prvním místě provádění veřejných prací.

Takové jsou tedy směrnice sudetoněmecké strany. V mnohém ohledu je to něco jiného, než se u nás očekává, a neváháme říci, že v tomto programu jsou některé věci docela rozumné. Bude dobře, připraví-li se naše parlamentní frakce na to, že jim sudetoněmecká strana nebude snadným a věčným předmětem hlasitých polemik a bagatelisování. Zakořenila se u nás představa — díky zejména neobjektivnímu psaní některých novín — že jde o pokračování starého všenečtví, jak jsme je znali před válkou. Podle toho se reaguje. Není tomu tak. Všenečtví sudetoněmecké strany se liší od předválečného a proto s ním nelze zacházet podle staré šablony. Je pozitivnější a nehodlá se vyčerpávat jen národnostním bojem. Budou-li s ním chtít naše strany úspěšně soutěžit, musí spoléhat také na svůj mozek a nejen na své plíce. Očekáváme, že henleinovci vystaví i jejich demokratismus mnohé těžké zkoušky. Bude pro naše strany důležité, aby se při tom ukázaly opravdu demokratickými a aby nevybudily dojem, že utíkají od zásad, jakmile si toho žádá stranický prospěch.

Hlavní chyba, kterou henleinovci činí, je ta, že žádají, aby je Češi uznali za jediné oprávněné zástupce německého obyvatelstva. Je to nemožný požadavek. Zajisté uznáváme jako demokraté všechny poslance, které nám německé obyvatelstvo poslalo do parlamentu. Ale ono poslalo nejen henleinovce, nýbrž i sociální demokraty, agrárníky atd., třebaže v počtu menším. Spor henleinovců s těmito stranami je vnitřní stranický spor německý, do něhož my nemůžeme přímo zasahovat. To si musí vyřídit Němci sami mezi sebou. V tomto ohledu je našim příkazem jistá neutralita. Musíme bdít nad tím, aby se tento spor mezi Němci odehrával na půdě ústavních předpisů a podle pravidel demokracie. Stát musí chránit všechny Němce stejně. Stát má závazek vůči německé menšině jako celku. Pro něj je člen této menšiny především Němec a teprve potom henleinovec, sociální demokrat a podobně. *Z. S.*

Prázdniny — po jaké práci?

Naplní-li se předpovědi denních listů, sejdou se nové sněmovny jen k tomu, aby si podebatovaly o vládním prohlášení. Vláda jim chce usnadnit práci tak dokonale, že i všechny zákony, které by pozbyly v letním termínu platnosti a potřebovaly by prodloužení, obstará sama pomocí zmocňovacího zákona. Jen aby sněmovny mohly jít na letní prázdniny.

Prázdniny jsou k zotavení po práci. Nebude tedy divu, zeptá-li se prostý volič, jakou práci vlastně poslanci a senátoři vykonali, že jdou na prázdniny? Ano, pracovali, ale zatím jen ve volební kampani, pro sebe, svůj mandát a pro svou stranu. Práci pro stát a jeho obyvatelstvo jsme ještě žádnou neviděli — a do podzimu neuvídíme.

A přece by té práce bylo tolik! Podle ústavy je parlament kontrolním orgánem nad vládou a nad administrativou. Toho bychom potřebovali právě nyní nejvíce. Mluvílo se před volbami o pěti miliardách korun, které opatřila vláda na veřejné investice a na zmírnění nezaměstnanosti. I když ani členové vlády tak docela nevěřili astronomickým výpočtům ministra pošt, který je vynálezcem těchto pěti miliard, je tu opravdu hodně peněz uvolněno na veřejné práce, ale práce váznu. Statistika o nezaměstnanosti za měsíc květen je tak hrozná, že by měla vzpamatovat každého, kdo má co s nezaměstnaností a veřejnými pracemi dělat. Tato statistika ukazuje, že tu není něco v pořádku. Pravděpodobně to bude administrativa, ministerstvo veřejných prací, zemské úřady a okresní úřady, kdo bude usvědčen, že nedělal, co bylo jeho povinností anebo vykonával svou povinnost hlemyřdím tempem. Tu právě by bylo třeba úplné aktivity tří set poslanců a sto padesáti senátorů ze všech krajů republiky. Kdyby si byli vědomi toho, co slibovali a čím jsou zavázáni voličstvu, odmítli by jít na letní prázdniny. Sněmovna by se měla scházet pravidelně aspoň jednou za čtrnáct dní v letních měsících — ba právě v letních měsících. Aby tu zákonodárci mohli energicky vymáhat potřeby svých krajů, upozorňovat vládu a donucovat státní správu k rychlému tempu. Poslanec a senátor by měl v tomto roce nejúpornějšího boje s nezaměstnaností celé léto jezdit po své zupě a na vlastní oči se přesvědčovat, kde se chybuje, kde práce vázne, kde ji sabotují malicherné spory úřadů o pravomoc, měl by viset celé léto

na telefonní šňůře, urgovat, popohánět, intervenovat, přicházet s novými náměty. A jednou za čtrnáct dní nejméně by měl zaručen, že může veřejně ze sněmovního řečnického pránřovat ten úřad nebo toho ministra, který nekonal svoji práci dost dobře a především dost rychle. Čtervero ročních počasi se nedá vykloubit ze své pravidelnosti proto, že se chce československému parlamentu zasedat až za podzimního chládku. Čas vhodný k veřejným pracím uplyne rychleji, než sněmovny zahájí práci a pak už nebude čas na práce pro lid a nezaměstnané.

Tisk a volby

I při volbách 19. května se potvrdila známá již zkušenost: politické strany, které mají k dispozici silný tisk, nezískávají počet hlasů, který by jen zčásti odpovídal síle jejich tisku, a zase naopak: mnoho hlasů mají strany, které mají slabý tisk. V první řadě jest to vidět na „Národním sjednocení“. Mělo k dispozici „Národní listy“, „Národ“; to jsou listy, které nemají mnoho vlivu, ale do politického koncertu „Národního sjednocení“ nutno také započítati „Národní politiku“, vedle „Večerního Českého slova“ nejrozšířenější český list. „Národní politika“ poslala tentokrát do voleb svého národohospodářského redaktora dra Navrátila, aby se za „Národní sjednocení“ ucházel o důvěru v jižních Čechách. Také o prof. Nikolauovi z „Národní politiky“ jest dostatečně známo, že zápasil za „Národní sjednocení“. „Národní sjednocení“ mělo k dispozici tisk posl. Stříbrného, „Polední list“, „Pražský list“, „Express“ atd. Mělo k dispozici celou síť venkovského, krajského tisku, řadu deníků v Čechách, na Moravě i na Slovensku. A přece: tento tisk nedovedl přesvědčiti voliče. Kdyby byli volili „Národní sjednocení“ všichni ti, kteří odebírají a čtou „Národní politiku“ nebo „Polední list“, nemusil býti smutek prof. Hodače po 19. květnu tak velký a poslanec Stříbrný nemusil vykládati, že měl trochu „veliké oči“. „Národní politika“ podobně jako tisk posl. Stříbrného patří k tomu typu tisku, který se sice čte, ale jehož vliv politický není účinný. Ovšem: „Národní politika“ může věc vykládati tak, že nebyla a není listem stranickým, ale listem všennárodním. Učiní však dobře, uvědomí-li si, že 19. května voličové hlasovali tak trochu i proti tomuto „všennárodnímu listu“.

Nejsilnější tisk má Melantrich. „Večerní České slovo“ má statisícový náklad. Také jiné listy, týdeníky, které vycházejí z Melantricha, mají statisícový náklad. Kritikuje-li někdo „Večerní České slovo“, musí se připravit na to, že jeho kritice budou podkládány docela jiné úmysly, musí se připravit na to, že mu bude naznačeno: víme dobře, odkud se pramení vaše kritika: není to nic jiného, než bleďá závist, že náklad našeho večerníku jde od statisiců ke statisicům, zatím co jiné večerníky mají radost z každé stovky nových čtenářů a odběratelů.

Čsl. strana socialistická ztratila několik mandátů právě ve volbách, jimž předcházela obrovský přímo rozmach tisku Melantricha. Časopisů, zejména „Večerního Českého slova“, se tisklo o statisíce exemplářů více. A přece: strana ztratila. Lidé „Večerního Českého slova“ kupují, čtou, ale — když dojde k volbám — volí si každý jinou, svoji stranu. Komunisti volili čtyřku, sociální demokrat dvojku atd. „Večerník Českého slova“ se sice čte, ale na politické smýšlení svých čtenářů podstatného vlivu nemá. Jeho obchodní úspěch jest velký. Jeho politický vliv malý, neboť strana, k níž má blízko, při volbách ztratila.

Uvedeme jiné příklady: komunistická strana má velmi slabý tisk. A přece při volbách pochodila dobře. Podobně jest tomu u sociálně demokratické strany. Tato strana má organizaci, kázeň, straníky, které jí právem ostatní strany závidějí. Má silné odborové organizace, Dělnické tělocvičné jednoty, družstva atd. Tisk má slabý; toho jest si také tato strana vědoma. Dovedou-li její lidé splnit dobře svoji stranickou povinnost ve volbách, nebude asi příčina toho, že tisk této strany není jejími lidmi tak čten a odebíran tak, jak by si strana přála, jen ve stranickém, ale také — a to hlavně — v tisku; potřebuje reformy a této reformě tisku se soc. dem. strana nevyhne. Ale i tak jest na této straně vidět, že strana se slabým tiskem může mít dobré posice ve volbách.

Komerčialisace tisku se projevuje i při volbách. Statisicové náklady nepřivádějí statisíce voličů. Pokud jest tisk dělán jako věc čistě obchodní — případ „Národní politiky“ — jest snad tento nedostatek vlivu na masu nepřijemný, ale jest vyvážen vysokou dividendou. Horší je ovšem případ u těch, kteří chtěli mít svým tiskem vliv na voliče, a kteří poznávají, že voličů nepřibývá, ačkoliv listy jsou tiskněny v nových a dalších statisících.

V. G.

A ještě volby

Tentokrát očima reklamy.

Nutno rozlišovati propagandu stran demokratických odpovědných za vládu minulého volebního období a propagandu stran opozičních.

Koalice tentokrát postupovala, na rozdíl od svoji minulosti hodně společně a uvědoměle v tom, že hlavní nepřítel je napravo. Zkušenosti z Německa a Rakouska ji naučily, že je nutno protidemokratické tendence odmítnouti, již v zájmu svém vlastním. To se jí konečně také za menších obětí podařilo.

Agrárníci. Měli žurnalisticky dobře dělaný tisk, používající socialistických hesel, někdy snad ještě radikálnějších, které po volbách stěží by bylo možno splnit. Okleštění moci mamutích koncernů je požadavek v dnešním hospodářském řádu nespílitelný. Agitovalo se imponujícím číslem jedna (1) a Švehlou. Značná agitace prováděna i ve městech. Celkově propagace dobrá, až snad příliš sebevědomá.

Sociální demokraté. Propagace celkově nedostatečná. Jediné mládež intenzivně agitovala svými hesly „Roztočte kola“, „Chceme žít“ a soutěžila Národním sjednocení v lepení nálepek a obětavou a živou protipropagandou.

Národní socialisté. Propagace zastaralá, nevystihující dnešní lidovou psychologii. Dnes je krajně nepřesvědčujícím agitovati krojovými družinami a plakáty s Fráňou Zemínovou, Frankem a Tučným. Větší ještě neúspěch zmenšen jistě neúnavnou propagandou ministra dra Edvarda Beneše, mírové politiky Společnosti národů, spoluprací a uznáním Sovětského svazu.

Němečtí sociální demokraté. Bránili se statečně Henleinovi, že neodolal, není jistě jen jejich vinou, ale i zásluhou politiky českého vedení. Jejich propaganda byla důsledně demokratická a protihitlerovská, což samo o sobě je nevděčný úkol.

Propaganda německých agrárníků byla příliš defenzivní u vědomí henleinovského nástupu, ničím nebrzděného.

Lidová strana. Agitovala křesťanským státem. Část strany staví se za hesla korporativního státu.

Celkově byla propaganda demokratických stran hodně nedostatečná, nesoustředěná, slabá. Že byl odražen nápor práce, dlužno děkovati jen uvědomění širokých vrstev, jejich opatrnosti, konservatismu a instinktům. Poučením z toho je, aby každá strana měla vlastní propagační centrálu, kde by její propaganda byla soustředěna.

Doposud mládež, ženy, odboráři atd. konají propagandu na vlastní pěst a mnohdy s hesly si odporujícími. Volební boj vyžadoval by soustředěně propagace demokratických socialistických stran. O společně propagační centrále demokratických stran nelze uvažovat pro rozdílnost je dělicích rozporů, daných růzností a protichůdností jejich světových názorů a dnes hlavně stanovisky k hospodářské přestavbě společnosti. A nyní Národní sjednocení.

Prokázalo, že po propagační stránce se hodně naučilo, a to hlavně od Hitlera. Její význam pro svoje cíle pochopilo dokonale. Dnes jest ovšem jejich situace tím těžší, čím více vyčerpalo obsah a možnosti hesel a slibů. Jejich celkový boj zamířen byl jen na dobu voleb. Hesla „Teď — anebo nikdy“ utkvívají v paměti a nelze jen tak snadno je revidovati. Vzniklou nedůvěru lze stěží odstraňovat. Jistě jim chybělo, že nebyli dostatečně informováni, neprovedli analýsu voličů. Spokojovali se náladou části pražských studentů, kaváren, Václavského náměstí a schůzí. Jejich shromáždění, vypočtená na efekt, měla do určité míry strhující charakter. Schůze v předvečer voleb na Slovanském ostrově měla masový ráz. Jen společný, nutno dodatí spontánní, neorganiso vaný nástup socialistických stran a komunistů v posledním den v Praze dodal určitého sebevědomí skleslým. I tu psychologicky působila dobře hesla jednoty, hesla dvojky, trojky, čtyřky a zaťaté pěti protifašistů.

Vedení ublížilo Národním sjednocení hodně. Hodač — člen Svazu průmyslníků — a demagogické plakáty o sedmáctiletém díle socialistů v vyhaslých továrnách nejsou dohromady. Lidé přec uvažují a srovnávají a neodpustí spolupodpovědnost za vládu straně, která většinu popřevratových let v ní seděla. Byl to vzor čistě v Německu okopírovaný, který činil socialistické dělníky odpovědnými za nedostatek objednávek a omezování průmyslové produkce. A dále: příjmy Preissovy. Nedostatečná kvalita Stříbrného, známého svými aférami, redaktor Kut a zjištěná fakta jednání o finanční podporu cizí velmoci, Kramář a Mareš jako vůdci

mladých. To vše bylo v rozporu s hesly. Touha po diktátorském režimu nenalezla ohlasu, boj proti prezidentu je dnes již hodně vyseptalý a proti zahraniční politice Benešové právě v období úspěchů byl důrazně odmítnut.

„Ulicí jdou miliony,“ řekl si každý, kdo viděl tu záplavu papíru a materiálu šestnáctky. Vše ostatní se v ní také ztrácelo. Co jen trochu působilo — bylo zapraženo do služeb akce.auta, která bez plánu zaplavovala ulice papírem. Snad i ta přemíra papíru působila, že všichni drobní úředníci, zřízcenci, dělníci byli nedůvěřivými a ptali se, co že to je za zdroje peněz. (V Německu podobné boje vzplály za peníze části těžkého průmyslu, z jejich peněz placen tisk, razící sociálně revoluční hesla, jichž dnešní opakování se trestá koncentračním táborem. Prameny nebylo tam snadné objeviti.) A nyní nálepky. Bylo jich tolik, že zasypaly celé Národní sjednocení. Jejich záplava byla vysvětlitelná i tím, že lepili je lidé dobře placení.

Neúspěch Národního sjednocení nebyl tedy v propagandě, ale v příčinách jiných. Prokazuje se tím také dostatečně, že propaganda sama o sobě nestačí a že jsou činitelé ještě další, které rozhodují.

Živnostenská propaganda byla hodně zastaralá, neodpovídající průmyslovému období společnosti. Dnes nestačí propaganda s Lešetinským kovářem a pruty svornosti synů Svatoplukových. Jejich úspěch dán hlavně určitou konservativností lidovou, daňovým a berním zatížením středních vrstev a rozvratem národní demokracie.

Propagandě Národního sjednocení se mohl rovnati jedině Henlein, který přesně prováděl německou hitlerovskou propagandu, která měla svého učitele v propagandě sovětské.

Komunisté. Jsou záky sovětské propagandy a komunistických agitpropů. Hesla slibující, tvrdá, přesvědčivá — Za chléb, práci, půdu a svobodu, proti fašismu, hladu i válce, za sověty. A hlavně agitovalo se SSSR, jeho giganty, architekturu a dostatkem práce a chleba. Používali s úspěchem kresby, satiry a karikatury.

Celkové po propagační stránce jsme mnoho nového neviděli. Peníze se nešetřilo. Hlavním poznatkem, a to nenovým, bylo, že nejpřesvědčivějším a nejpůsobivějším činitelem jsou fakta. A ta určují každou propagandu a její úspěch. Mnozí to nepochopili a budou jistě za to pykat.

1. Přesvědčili jsme se, že propaganda musí být pravdivá. Co říkám, musím splnit. Neodkazovat lidi na zítřek. Po volbách. Potopa po nich nenastane. Lidé však stále, před nimi i po nich, s menším neb větším úspěchem budou uvažovat a porovnávat.

2. Provádět analýzu vrstev, jichž zájmy hájím a na něž chci propagandu zaměřit.

3. Mít poměr k obsahu. Neagitovat číslem, které nic neříká, ale obsahem věci.

4. Neplýtvat penězi.

5. Kontrolovat výsledky a nové směrnice určovat podle zkušeností. Vést stále statistiku voličů a nálady lidu. Chápat ji.

6. Propagaci soustředit. Vytvořit vlastní propagační oddělení, kterým musí každý návrh projít.

7. Učit se dělat reklamu. Dnes je k tomu příležitost dost. Učit se i podle cizích vzorů, ale na naše poměry aplikovat jen věci dobré, a to po důkladné revizi.

8. Užívat méně textu. Je to lepší než dlouhé povídání. Nekonečné brožury, leták a plakát nikdo nečte. Používat obrázky. Satiry! Nezáhodou, že neviděli jsme ani jeden pořádný, působivý plakát. A nechtít mluvit k všem — tím se nejsnáze stane, že nemluvíš k nikomu.

Josef Dvořák

literatura a umění

André Maurois:

Angličtí spisovatelé dneška

II.

Lytton Strachey, dějepisec-umělec.

Z nejpozoruhodnějších případů, jejichž rozboru se tu věnujeme, je případ Lyttona Stracheye. Je to ku podivu spisovatel, jenž se stal slavným v době, kdy vládnou literární svět, jak se zdá, romanopisci, a jehož slávu založily pouhé tři knihy z dějin. Snad by nás to tolik ne-

udivovalo, kdyby úspěch tohoto dějepisce byli založili dějepisci: vysokoškolské učitelé však naopak byli po dlouhou dobu nepřáteli Stracheyovými, protože sice projevoval úctyhodnou učenost a sice měl vášnivou zálibu ve vysliďování podivuhodných detailů, — přece však popíral, že by dějepis byl vědou a pokládal za svůj úkol přivést nazpět Clio, Musu dějepisní, mezi ostatní Musy. To se mu ovšem snadno zdařilo, poněvadž byl velkým umělcem a pravděpodobně nejlepším anglickým prosaikem tohoto století. Naším úkolem bude najít důvody, proč tento dějepisec, jehož náměty samy o sobě se nezdály předurčenými probudit zájem širokého obecnstva, dosáhl tak rychle velkého úspěchu.

O životě Stracheyově toho nemůžeme mnoho povědět. Dějiny tohoto dějepisce dosud nikdo nenapsal. Snad se jednou najde životopisec, hodný tohoto mistra životopisu. Poznáváme jen, že se narodil roku 1880 jako syn Richarda Stracheye, velkého správce anglické Indie. Studoval v Cambridgi. Roku 1912 vydal ve sbírce, shrnující výsledky všech věd, dílo „Vývojové stupně francouzského písemnictví“, jež představuje skvělou a vtipnou příručku. V té době psal do anglických časopisů články o francouzských otázkách. Málokdo v té době však o něm věděl, že je velkým kritikem. Až se kolem Stracheye seskupil v Londýně kroužek jemných duchů, kteří se skoro všichni později proslavili: spisovatelka románů Virginia Woolfová, umělecký kritik Clive Bell, národní hospodář Keynes a nedávno zesnulý okouzující Francis Birrell. Roku 1918 však sláva Stracheyova nesahala mimo obvod Bloomsbury.

Vynikající mužové doby Viktoriiny.

Roku 1918 však vyšla jeho kniha, jež způsobila mnoho povyku: již název této knihy byl výzvou: „Vynikající mužové doby Viktoriiny“. Osoby, které tu autor líčil, jako kardinal Manning, Florence Nightingale, doktor Arnold nebo general Gordon byly pokládány až do té doby většinou Angličany nejen za vynikající muže doby Viktoriiny, nýbrž dokonce za osobnosti skoro posvátné, které byly již nabalsamovány legendou. Strachey však nepřijímal legendu. Raději vyhledával pod obřadními postojí dějinné mumie vzpomínky na živou bytost, která se také mýlila. Ukazoval, že tyto vynikající osobnosti byly také ubohými lidmi, nejedním svým rysem povahy blízké obecné úrovni svého plemene. Mnoho duchů trpělo v té době tím, že historická konvence tak dlouho držela svou ruku nad muži doby Viktoriiny. Pro ně představovala kniha Stracheyova osvobození, jež bylo vychutnáváno s tím větší zálibou, protože v jeho díle byla ironie zahalena pod zdánlivou upřímností, a zlomyslnost, s níž byly vykreslovány jednotlivé rysy povahy, se skrývala pod vybraným slohem.

Strachey byl v této knize stejně původní způsobem své dějepisné práce jako svým slohem. V Anglii bylo psaní životopisů zejména v devatenáctém století až do knihy Stracheyovy věcí dosti těžkopádnou. Příslušníci rodin každého ze slavných mužů doby Viktoriiny měli ve zvyku vyvoliti po jeho smrti některého ctihodného učenca, svěřiti mu všechny papíry a doporučiti mu, aby zachoval rozvážnost. Učenec byl štašen v záplavě těchto listin jako krab ve své louži, vytiskl co možno nejvíce dopisů, dosud nevydané části rukopisů, ukázek z deníků a spojil jakž takž všechny tyto ukázky výkladem. Když dokončil tuto práci, byl přesvědčen, že vykonal „vědecké dílo“. Strachey však se nedíval na snesení různých částí dějinné látky jako na svůj cíl: byl to pro něho pouhý prostředek k cíli. Obvyklé dlouhé životopisy, neobratně psané, stranické a zatížené množstvím událostí, stanou se pro něho hotovými doly, z nichž bude vybírat jednotlivé složky svého vypravování. Uvědomil si, že i co nejvíce ploché z těchto chvalozpěvů obsahují, i když to jejich spisovatelé nezamyšlejí, bohaté kusy pravdy a podrobnosti, které přímo volají po satíře. Proto se pustil s nesmírnou trpělivostí k vyhledávání rysů povahy k portretům mužů doby Viktoriiny v knihách svých předchůdců a jal se je pořádati, přibližovati naší době. Učenec ovšem ovati jako velkým umělec.

Maliř moderních podobizen.

Osvěžovati? Snad by bylo lépe napsati: retušovati. Anebo ještě lépe by bylo říci, že Strachey tyto postavy ponořil znovu do mlžin historie, bez nichž ztratí svou pravou tvář. Před ním, nevíšimáme-li si geniálních autorů paměti jako byl Boswell, kardinál Retz nebo Saint-Simon, zdály se historické charaktery příliš prostými. Strachey však kreslí své hrdiny jako veliký romanopisec: pozorně dbá každého pohybu jejich těla, podtrhuje právě bezděčné fráze a každým jejich rysem se přibližuje o kus k jejich skutečnému životu. Přečteme-li si na příklad onen neobyčejný portret Lorda Hartingtona, pozdějšího vévody z Devonshiru, v němž anglický národ měl tak dlouhou absolutní důvěru, poznáme, že tento portret je daleko bližší způsobu líčení La Bruyérova, nebo dokonce Proustova, než snad Macaulayova. Stejně také v knize „Alžběta a Essex“ portrét královny Alžběty je tak subtilní, že se zdá, jakoby každá věta se vracela k něčemu, co naznačila věta předchozí, až se dostaneme tímto volným postupem k celkové, komplexní představě pravdy. Sloh Stracheyův je takový, že jemnostmi svých odstínů jde místy až k přejemnělůstkářství. Klade před nás náčrty, pokusy, vymazává, co načrtl, a klade přes to kresbu druhou. Je na vrcholu svého umění všude tam, kde líčí neurčitost, anebo výsledek mnoha různotvárných vlivů, složitost. Nejdokonalejší z jeho portretů jsou ty, jež může a musí malovati šedivou barvou na šedivém pozadí: jako podobizna prince Alberta, nebo Roberta Cecila, Lorda Bacona nebo Gladstona. Skoro každá z těchto analys se končí nikoli jasnými závěry, nýbrž otázkami. Jeho oblíbenými slovy jsou „subtle“, jemný a „perhaps“, možná. Kdykoli dospěje tak daleko, že se loučí s některou svou povahou a nemá již odvahy zabývat se s ní ještě dále, vycitujeme z jeho slov ještě lítost a výčitky. Připojuje k tomu poslední odstavec, jenž často začíná slovy „and yet...“, a přece... V tomto odstavci s podivuhodným uměním uvolní všechny klouby své ještě nové konstrukce, již právě s takovou trpělivostí dokončil.

Vyslovil jsem již jednou jméno Proustovo. Musíme skutečně při četbě Stracheye vzpomenouti na Prousta pro jeho zálibu v nekonečných detailech, kdykoli líčí vášně nebo lidské povahy. S Proustem má rovněž společnou onu neobyčejně vzácnou a neobyčejně jemnou vlastnost slohovou, v níž sdružuje familiárnost s dokonalostí a nonchalancí s rázností. A konečně je stejně, jako Proust, především velikým básníkem, totiž člověkem, jenž dovede prostřednictvím nových obrazů znovu stvořiti svět, jenž kdysi žil.

Umění či věda?

Svým rozbohem jsme dosud poznali historika, jenž píše podivuhodným způsobem a snaží se přinést do dějepisného díla všechna kouzla krásného slohu a básnické skladby. Než-li však postoupíme dále, musíme se zastaviti na okamžik před problémem historie. Čím má býti? Není nejmenší pochyby o tom, že dějepis je pro Stracheye uměním. Mnoho dějepisců by však proti tomu odporovalo. Pro ně je dějepis vědou, a dokonce nadto ještě nemá býti ničím jiným, než-li vědou.

Debatu o tom obnovil ve Francii Paul Valéry: „Historie je nejnebezpečnějším výplodem, jež přivedla na svět chemie intelektu. Její vlastnosti jsou dobře známy. Podněcuje ke snění, opájí celé národy, vstěpuje jim falešné vzpomínky, přehání jejich reakce, udržuje při živu jejich staré stížnosti, trápí je ve chvílích odpočinku, přivádí je do velikášského deliria nebo do bludných představ, že jsou pronásledováni a činí národy zatrpklými, nesnesitelnými a marnivými. — Mají dějiny v sobě alespoň trochu jistoty, aby měly právo diktovati národům, jak se mají chovati? Nemají. Je naprosto nemožno poznati nějakou historickou jistotu. Dějepisci francouzské revoluce se mezi sebou shodují právě tak málo jako Danton s Robespierem. Rozdíl tkví jedině v tom, že důsledky jsou méně rázné a že na štěstí dějepisci nemohou sami disponovati guillotinou.“

Přesto však se vyskytují historické události, o jejichž pravdivosti se dějepisci shodnou. Karel Ly jsou tiskoruv

nován za císaře roku 800 a bitva u Marignanu byla vybojována 15. září 1515. Máme po ruce texty smluv, písemné příkazy a protokoly o shromážděních. To je všechno pravda. Přesto však nutnost výběru mezi těmito událostmi a těmito listinami umožňuje, aby dějepisec vypravoval historii zcela podle svých předsudků a podle svého stranického zaujetí. Z historie je možno ospravedlniti cokoliv se nám zlíbí. Dějiny nás neučí výslovně ničemu, neboť obsahují všechno a poskytou příkladu pro cokoliv. Podle názoru Valéryho není nic směšnějšího, než mluvit o „poučení“ z dějin. Z historie je možno vyvoditi všechny politické zásady, všechny morálky a všechny filosofie. Stejně živě jako Paul Valéry zaujal postavení proti nazírání na dějepis jako na vědu i Lytton Strachey:

„Že bylo možno nejen položit otázku, je-li dějepis uměním, nýbrž že bylo možno o této otázce i vážně diskutovati, to je jisté jednou z nejneobyčejnějších zvláštností lidského bláznovství. Čím jiným by dějepis mohl býti, než uměním? Je přece jasno, že historie není hromaděním faktů, nýbrž že je vypravováním o nich. Události, které mají vztah k minulosti, nakupené bez jakéhokoli umění, představují pouhou kompilaci. Kompilace však beze vši pochyby může býti užitečnou, není však historií, stejně jako trochu másla, vajec, salátu a petržele nepředstavuje ještě zeleninovou omeletu.“

Které vlastnosti musí míti dějepisec? Není pochyby, že tyto tři: schopnost nassáti do sebe události, schopnost tyto události vyložití a schopnost zaujmouti stanovisko. Tyto poslední dvě vlastnosti patří k sobě, nejsou však naprosto nerozlučné, profesor Gardiner na příklad dovedl do sebe absorbovati dějinné události a uměl je vyložití, nedovedl však se postaviti na určité hledisko. Výsledkem toho je, že jeho kniha o nejvášnivějším období anglických dějin se nepodobá ničemu tak nápadně jako ohromně hromadě pilin. Postaviti se na určité stanovisko, což zdůrazňujeme, nikterak však nepředpokládá, že by dějepisec musil s někým sympatizovati. Skoro bychom mohli říci, že tím míníme pravý opak. Je rozhodně možno se přesvědčiti o zajímavém faktu, že veliký počet historiků si vyšel proti období, které zpracovávali, s tasenými noži. Gibbon, svobodomyslný muž s vysokou kulturou, ztrávil dvacet let svého života tím, že psal o barbarech a o předsudcích. Michelet byl romantik a republikán a přece jsou jeho „Dějiny středověké Francie“ a jeho kniha „Revoluce“ daleko pod úrovní jeho velikolepého obrazu klasicistických a despotických století.“

Umělec Strachey.

Strachey pravil, že první vlastností historika je schopnost nassáti do sebe události. Avšak které události? Strachey jich snáší nesčetné množství. Má neobyčejnou zálibu pro podrobnosti. Občas si ovšem dovolí předložití celkový obraz, velkou malbu celého období, především však jest pozorným čtenářem paměti a vyhledává drobné a pravidvé detaily.

„Osud na štěstí chtěl tomu, aby Musa historie Clio byla na svých slavnostních pochůzkách provázena jakýmsi opičáckými tvory, malými d'áblíky, kteří kolem ní pobíhají, dělají dlouhé nosy a ohrožují úctyhodnou dámu tím, že pozvedají její sukně. Občas dokonce pozvednou některý cíp jejího pláště a odhalují tak docela skandálním způsobem její spodní prádlo. Těmito zlomyslnými tvory jsou autoři deníků, pisatelé dopisů, klepákové a žurnalisté minulosti, všichni ti Pepysové a Saint-Simonové, jejichž jedinou vášní je, odhaliti nám drobné rysy, které velcí lidé skrývají a současně nám připomínati, že historie bývala kdysi skutečným životem.“

Není nic rozkošnějšího, než vyjeti si při psaní životopisů nebo historické knihy na lov za těmito živými podrobnostmi, obsaženými v knihách paměti a dopisů. Někdy člověk přečte sta stránek a nenajde nic, než všeobecné myšlenky, až náhle se v jedné větě objeví kus svěžího života a člověk si ji s radostí podrží. Strachey je přesvědčen, že historie se skládá spíše z těchto podrobností, než z velikých úmyslů a rozsáhlých plánů. Tím větší radost má, může-li z některého zcela drobného detailu udělati symbol. Tím se z historie stává historická báseň. Je to okouzující, je si však třeba uvědomiti, že často může býti obětována i hluboká

pravda, má-li být takový efekt náležitě vyzvednut. Někdy je možno, že podobná karikatura evokuje historickou pravdu. A někdy tato karikatura může vypadati pravdivěji, než pravda sama. Ti drobní dáblíkové, kteří se smíchem doprovázejí Musu dějepisu Clío pozvedají sukně té uctyhoďné dámy, jsou jistě tvory velice zábavnými. Nejlepší autoři paměti a dopisů nám skýtají živou estetickou rozkoš. Fustel de Coulanges však má pravdu, když nedůvěřuje pravdivosti minulé doby, která byla rekonstituována tímto způsobem. Strachey byl skutečně, jak jsme se přesvědčili na některých místech, jež jsme studovali po něm, větším umělcem než historikem. Můžeme říci, že sběratel historických detailů Strachey je podivuhodným svou rozsáhlou sčtetlostí a svým svědomitým studiem, že však jakási záliba v posměšné ironii a příliš živý smysl pro epigramatické vylíčení občas způsobily, že dal přednost pobavení před historickou prostotou a předností.

Člověk.

Jako umělec je Strachey podivuhodný prostotou svého vyprávění a svou hrůzou z výmluvnosti. Kromě retoriky nenávidí v historii nejvíce vnášení morálky. Proust pravil přibližně: „Není velkého slohu bez obrazů, neboť jediné metafory jsou s to ponořiti ducha do reality.“ Strachey se nebojí vložit do svých vyprávění z historie podobné směle obrazy, jež čtenáři náhle ozáří situaci. Ve své snaze učiniti z historie dílo umělecké a básnické jde Strachey, podobně jako Proust, tak daleko, že hledá téměř hudební efekty připravováním témat, jejich vracením, mísením, prodlužováním a opětným užitím. Stanovisko, které Strachey vnáší do ještě zcela viktoriánské Anglie, představuje myšlenkový svět i tón Francouzů osmnáctého století. Po této stránce představoval Strachey v Anglii proti Carlylovi a Gladstonovi a vykonal o mnoho více než pouhý životopisec. Odvrátil celou jednu generaci od emfasy a to jak od emfasy slohu, tak i od emfasy srdce. Bylo by skoro možno říci, že byl voltairiánem anebo ještě přesněji, žák Anatola France. Nenáviděl mysticism. Posměšky, které si tropí, jsou méně přímé, než posměch Voltairův. Voltaire má esprit, Strachey má humor. Pro puritánský národ, bázlivý a vášnivý, jakým je národ anglický, byl humor bezpečnější formou komiky, protože byl skrytější. Humor nemohl nikoho pohněvati, protože jím nebylo řečeno nic nevráživého. Pouhá imitace nemůže nikoho urazit. A může snad se někoho dotknouti pouhá citace? Přihází se velice často, že Strachey tam, kde chce někoho zničit, spokojí se pouhým jeho citováním. Na druhé straně je anglický humor často zcela nassát sentimentality. Těmito rysy zůstává Strachey, jenž svým slohem a některými svými předsudky je voltairiánem, — ve své podstatě nesmírně anglickým. Jeden z mistrů cambridžských pravil, že nejdůležitější událostí anglické biografie bylo dobytí Lyttona Stracheye královnu Viktorií.

Znal jsem Lyttona Stracheye. Přijel v létě na několik dnů do Abbaye de Contigny. Viděli jsme, že se věrně podobá svému portretu v Tate Gallery. Prvního dne nás jeho dlouhá postava, jeho dlouhý vous, jeho nehybnost a jeho mlčenlivost docela poděšily. Když však mluvil svým chvějivým falsetovým hlasem, pronášival ve dvou či třech slovech kouzelné epigramy. Naslouchal našim každodenním debatám s mírným a zdvořilým opovržením. Pocházelo odtud, že byl příliš angličanem a že se nedovedl zajímati o nic jiného, než o konkrétní problémy a věci skutečné? Nebo snad jeho příliš lenivé a křehké tělo nechtělo vynaložiti potřebnou námahu, aby se připojilo k debatě? Či snad byl příliš delikátním, že naše myšlenky mu připadaly příliš málo subtilními a nemohly ho zajímati? Když se člověk na něho díval, měl dojem téměř bezmezného opovržení, úmyslného spánku, odmítnutí... A přece... A přece občas na několik vteřin zazářil za jeho brýlemi tak živý pohled, že člověk zapochyboval, nebyla-li všechna ta netečnost jen pouhou maskou člověka plného zájmu, vášněvého a angličtějšího, než kdokoli jiný.

Julius Schmitt:

Filmová situace optimisticky

Položili jsme obch. radovi Juliu Schmittovi, jednomu z neznámějších výrobců českých filmů a dovozci anglických Londonfilmů, několik otázek o situaci na československém filmovém trhu půl roku po obnovení amerického dovozu. Český film, o jehož existenci po boku americké produkce byly vyslovovány obavy, podle názorů Juila Schmitta nejen neztratil své životní možnosti, nýbrž naopak získal. Red.

Tvrdím, že situace českého filmu není dnes naprosto špatná. Mluvím ovšem jako zásadní optimista s oním optimismem, jehož je třeba ke zhotovení každého českého filmu. Výrobní podmínky se však proti loňskému roku neobyčejně zlepšily. Běžné ceny za pronájem atelierů klesly velice podstatně, je možno říci, že jsou sníženy o 25% i o více. Je pravděpodobno, že tyto ceny budou sníženy ještě dále. Ateliery A-B tak nečinily zcela nedobrovolně. Byly ke snížení sice částečně donuceny konkurencí, usnadnily však výrobu českých filmů i samy ze své újmy s ohledem na to, že česká produkce může existovati jenom tehdy, bude-li se vyráběti levněji než dříve. Ateliery A-B jsou po této stránce velmi citlivé na všechny úkazy, jevíci se na trhu českého filmu a samy vyšly výrobě rychle vstříc. V důsledku toho můžeme dnes výrobu českého filmu kalkulovati podstatně levněji, než tomu bylo loni. Snížení potřebovaly by ještě některé položky mimoatelierové: honoráře uměleckých spolupracovníků daly by se ke jejich vlastnímu prospěchu vyřešiti velice příznivě na základě kolektivní spolupráce a kolektivní účasti na zisku. Tímto způsobem, jakýmsi spolufinancováním výroby všemi uměleckými spolupracovníky, mohla by býti zajištěna výrobní kontinuita jednotlivých firem a bylo by zajištěno i trvalé angažmá pro umělecké spolupracovníky firmy. Jsem přesvědčen, že k podobnému druhu produkce co nejdříve dojde.

Zatěžují výrobu českého filmu ještě tak vysoké licenční poplatky, odváděné do Německa za užívání zvukových patentů?

Licenční poplatky klesly od 1. května letošního roku na polovici, takže se z výroby každého českého filmu odvádí společnosti Tobis-Klangfilm už jenom 12.500 Kč, místo loňských 25.000 Kč.

Jak vysoká je státní podpora každému českému filmu, udělovaná z výnosu dovozních poplatků, odváděných za dovoz každého filmu cizího?

Český film dostává dnes dvojí podporu, jednu přímou a druhou nepřímou. Tato nepřímá podpora, které český film dosud nepožíval, vyplývá z nové dovozní praxe. Podle ní totiž je zaručeno dovozci cizích filmů, že po dovozu každých osmi filmů cizojazyčných neněmeckých smí dovézti jeden cizí film buď německy mluvený, nebo německy dubbovaný. Toto ustanovení má chrániti náš filmový trh proti přílišné záplavě německy mluvených filmů, přicházejících odjinud, než z Německa. Dovoz osmého filmu německého a tudíž u nás pro větší srozumitelnost němčiny obchodně výhodnějšího pokládá se za jakousi premii dovozci, jenž zaplatil do dovozního fondu za dovoz uvedených osmi filmů celkem 160.000 Kč. Podobná premie byla nyní po 1. dubnu povolena i každému výrobcu plnohodnotného českého

filmu: to znamená, že každý film, který má umělecky tak vysokou úroveň, že mu poradní sbor při ministerstvu obchodu povolil z registračního fondu plnou výrobní podporu ve výši 140.000 Kč, smí dovézt jeden film německý. Toto právo na dovoz jednoho německého filmu bude patrně přenosné a má v tom případě finanční hodnotu asi 40.000 Kč. V důsledku toho může každý výrobce českého filmu, dostatečně umělecky hodnotného, obdržeti subvenci v hodnotě 180.000 Kč.

Jaká je za těchto nových poměrů hospodářská situace atelierů A-B?

Nejsem již členem správní rady této firmy, takže mohu mluvit jen jako pozorovatel zpozvdáli. Ateliery A-B jsou dnes technicky dokonale vybaveny a ukázalo se, že s nimi druhý atelier soutěžit nemůže. Hospodářský stav filmových továren A-B bude snad v tomto roce o něco horší než loni, je však dobrý. Práce je v atelierech dosti a bude jí ještě více, protože zájem o druhé ateliery společnosti Host, které ještě loni společnost A-B konkurenčně ohrožovaly, byl nyní úplně ztracen v několika špatných filmech, z těchto atelierů vyšlých. Tyto špatné filmy nebyly ovšem zaviněny Hostem, atelierové firmy však tu s nimi spolutrpí za svou snahu přijmouti i takovou práci, která nedává žádné záruky za úroveň. Po této stránce úrovně jsou ateliery A-B opatrnější i šťastnější. Firma A-B má možnost vykonávat i určitý vliv na úroveň produkce tím, že poskytovanými produkčními úvěry za atelierové a laboratorní položky se vlastně nepřímo každé produkce účastní. Tímto způsobem má firma možnost vybírat si vhodné producenty, a tím bylo i dosaženo určité ochrany této firmy, neboť pokoutní produkce, které není možno v žádném státě zabránit, netroufá si dnes jít do A-B.

Jak to, že za těchto daleko příznivějších podmínek úroveň českých filmů, zhotovených v prvním pololetí letošního roku, je podstatně horší, než tomu bylo předtím?

Mám dojem, že tento pokles úrovně je prozatímní. Je nyní pozorovati u nás zejména velkou vyčerpanost všech uměleckých složek filmové výroby. O hodnotné režiséry, zaručující dokonalé technické provedení filmu, se zachováním určité umělecké úrovně ve volbě výrazových prostředků a jejichž díla by nadto ještě odpovídala mentalitě českého diváka — takových režisérů máme stále stejně málo. Dokonale filmových námětů nemáme skoro vůbec a kde se nějaký mimořádný námět vyskytne, vyvolá strach u producenta. Česká produkce trpí tím, že ve všech posledních letech staví svůj repertoár pouze na veselohrách. Veselohry realistického žánru, které jsou u nás v oblibě, se velice rychle vyčerpají. Takové žánrové obrázky a maloměstské komedie ze života lidu ve stylu Nedošínské a Pištěka upadnou příliš rychle do nebezpečí šablony a možnost, přinést na tomto poli něco nového, skoro neexistuje. To vše působí, že česká produkce v posledních měsících nemá originálních děl. V těchto prvních měsících amerického dovozu působil také na naše výrobce strach před tím, aby divák příliš neporovnával dokonalost amerického filmu s českým: proto někteří z našich stálých producentů se zatím výroby vůbec

ještě zdrželi. V celku vadí nejvíce české produkci nedostatek investic. Dovozní komise se snaží české výrobě v těchto jejích nedostatcích prospěti a úroveň českých filmů definitivně pozvednouti na základě nyní nejvyšší konečné úpravy při schvalování námětů a udělování podpor.

Jak vypadá tato dovozní komise se svým poradním sborem?

Dovozní komise skládá se z členů úředních a ze zástupců filmových zájemců. Z úředních zástupců je tu za ministerstvo obchodu dr. Piskač, jenž za nefungujícího předsedu Rathauského je současně předsedou filmového sboru, za zahraniční ministerstvo je tu referent Elbl a za ministerstvo školství alternují dr. Kovář a dr. Matula. Za filmové zájemce jsou tu zastoupeni za Svaz půjčoven: major Průša, Beda Heller a dr. Orth; za Svaz kinomajitelů dr. Kusý, V. Wokoun a p. Sirotek; za Svaz filmového průmyslu a obchodu ředitelé Miloš Havel, J. Reiter a J. Schmitt. Kromě toho má poradní hlas i Filmová Unie, zastoupená Binovcem, Jaurisem a Brožíkem.

Proč nebyla přibrána do poradního sboru vůbec žurnalistika? V neinformovanosti, s jakou poradní sbor zakazuje dovoz některých filmů umělecky významných, jako nedávno filmu Lubitschova, je patrný nedostatek zastoupení některého teoretika nebo informovaného kritika.

Syndikát denního tisku byl vyzván, aby vyslal některého svého zástupce, jemuž ministerstvo bylo ochotno udělit poradní hlas. Novináři však žádali pro sebe hlas plný. Z tohoto důvodu pozvání nepřijali a absentují. Měli by však se účastnit práce v komisi, poněvadž poradní hlas platí při jejím rozhodování jako plný a via facti by byli plného hlasu nabyli.

Snad měli i přesto pravdu: co by byl platný jeden estetik mezi tolika... obchodníky. Nesli by pak marně na své hlavě spoluodpovědnost za naši neúplnou filmovou svobodu. S hlediska umělecké svobody totiž s dosavadní činností dovozní komise nemůžeme být uspokojeni.

Pro zvýšení úrovně českých filmů však dovozní komise již podstatně přispěla a očekávám, že ještě více prospěje v budoucnosti. Stalo se sice dosud leckdy, že subvence českých výrobců byla vyplývána ve prospěch děl, která si toho nezaslouží. Často se některému výrobci udělila celá podpora jenom, že zřetele na jeho osobní spolehlivost a dobrou vůli, i když si momentálně to které jeho dílo podpory nezasloužilo. V poslední době se však i stalo často, že i celý námět filmu, který se ještě předtím, než začal se vyrábět, předkládá ke schválení, byl komisí zamítnut. O řádné filmové náměty stará se v poslední době Filmové studio, které chce formulovati ideologii českého filmu a nalézt jeho nejzdravější směr. Je těžko říci, jak se mu to podaří. Podle mého názoru musí být znakem českého filmu žánrovitost a lyričnost, což jsou i znaky české hudby, českého umění výtvarného a znaky slovanského umění vůbec. Je určitým pokrokem proti dřívějšímu, že podpora, udělovaná českým filmům je odstupňována a v plném rozsahu se uděluje jen dílům umělecky zcela zdařilým.

Na druhou složku činnosti dovozní komise, na povolování dovozu filmů cizích, však čítáme nejednu stížnost. Ačkoliv je známo, že dovozní komise byla založena z toho důvodu, aby byl znemožněn dovoz filmů s ideologií nebezpečnou a odporující demokratickému zřízení tohoto státu — přece pozorujeme, že dovozní komise si osobuje funkci regulátora dovozu i z důvodů mimopolitických. Zatím co u nás povolené a hrané německé filmy mají stále žalostnější úroveň kýčů, bylo pod nejrůznějšími záminkami zakázáno již asi 15 filmů amerických, jedině z toho důvodu, aby americký dovoz byl brzděn. Čím je určována tato politika dovozní komise, zakazující především filmy americké?

Já nevím, já to nesleduji. Mně zajímá nejvíce otázka, jak se chrání český film a v čem může být poradní sbor české filmové výrobě prospěšným. Filmový poradní sbor v poslední době velice pomýšlí na dramaturgii české filmové tvorby. Z těchto úvah by mohl časem vzniknouti úřad dramaturga českého filmu, který by mohl být důležitým orgánem, sloužícím nejenom českému filmu, ale i státu.

Není tento podnět inspirován nedávným výletem mnoha českých kinematografistů do Třetí říše, kteří, jak známo, byli vztahováním pravic úplně okouzleni a kteří našli patrně zálibu v německém úřadu říšského filmového dramaturga? Snad zapomněli, že právě tato tuhá koncentrace ideová zničila německý film. Měli si dáti v Berlíně předvésti film „Nur nicht weich werden, Suzanne“, který je dílem říšského filmového dramaturga, aby poznali, co z podobného „usměrnění produkce“ může vzejíti.

Tento námět není v žádné souvislosti s řešením německým. Dnes je však viděti, že se z naší filmové tvorby musí vyloučiti její dosavadní náhodnost. Myslím, že od teoretické činnosti poradního sboru, který v poslední době se dostal již tak daleko, že dokonce sám doporučuje náměty, které by měly být zfilmovány, nebude daleko do praxe dramaturgického usměrnění české filmové výroby. Snad se to stane ve spolupráci s firmou A-B, která dnes jediná pracuje. Snahou této firmy je, vytvořiti svou vlastní produkci úkolovou, to jest: sama vytvářeti pro půjčovatele film od A až do Z a pak mu nabídnouti film hotový, s námětem, obsazením i titulem, dokončený od prvního metru až do posledního. Tento způsob produkce byl by důsledkem toho, že u nás málokdo produkci rozumí a že jsou výrobci, kteří rádi se vzdají i vedení produkce i vlivu na volbu námětu a na rozpočet, jen když tímto způsobem se vzdají současně i produkčního rizika. Dá se očekávat, že firma A-B se chopí tohoto podnětu, protože pochopitelně touží po plné zaměstnanosti svých atelierů a protože je v základě podnikem tak naddimenzovaným, že musí nalézt nějaký prostředek, který by jej udržel v rovnováze. Tento druh úkolové produkce byl by rovněž jedním z projevů po zvýšení kvality českého filmu, která dnes je nejzákladnější tendencí filmového poradního sboru.

do ba a lidé

Occidentalis:

Goe a Gö

Moc prostřednosti.

Vstoupíte-li do ústředny moderní elektrárny, přepadne vás dojem přímo strašidelný. V rozsáhlých a mohutných prostorách spatříte obrovské stroje skoro bez lidí. Tu a tam člověk, jenž rozkazuje fantastickým silám. Člověk včerejších dob by byl patrně při vstupu do podobných místností pocítil pověrečnou hrůzu. Byl by se patrně domníval, že je k tomu třeba nadlidské rozumové síly, porozuměti řeči všech oněch rozvěšených desek a číslic na cifernících, řádně provésti různá přepojení proudu a správně obsloužiti titanské stroje. Ve skutečnosti lidé, kteří v těchto síních pracují, ať už jsou to inženýři nebo prostí dělníci, mají sice odborné vzdělání, úroveň jejich individuálního myšlení však nestojí v žádném poměru k onomu stupni sil, které jsou v jejich rukou. Jsou to lidé jako ty a já, kteří se naučili určitým věcem a dovedou je. Síly, které ovládají, jsou však nekonečně mocnější než proud života, obsažený v nás všech. Moderní technika vede k tomu, že průměrní lidé, kteří stojí v technických centrálách, mohou míti ve svých rukou neuvěřitelnou moc. Stačí vypnutí jediné páky a dvacet měst některého kraje bude rázem zbaveno všeho elektrického světla, nebo bude tímto světlem obdarováno. Tak je tomu i v politice. Kdo se zmocnil pomocí určitých technických prostředků vlády nad centrálou, může ovládati celé země a může elektrické světlo rozumu těmto zemím podle libosti dodávati nebo vypnouti.

Goebbels a Göring, dva muži, kteří dnes fakticky ovládají Německo, jsou pozoruhodní pouze tím, že velice důkladně studovali a modernisovali techniku, jak nastoupiti k moci. Na tomto poli jsou odborníky. A jestliže se některým divákům nejen v Německu, nýbrž i za hranicemi zdají jakýmsi polobohy, není to než omyl naivního návštěvníka obrovské elektrárny, jenž se dívá na muže, ovládajícího páky. První z těchto techniků je německý propagační ministr Dr. Goebbels. Upírati mu jakékoli nadání jen z politického zaujetí bylo by něčím úzkoprsým a kromě toho nejvýše nebezpečným: znamenalo by to, že jsme upadli do známé chyby německých antifasistů, kteří ze svého odporce udělali pouhého strašáka na děti, místo aby muže kolem Hitlera brali vážně a viděli v nich při vši jejich obmezenosti a frázovitosti přímo ďábel-sky nebezpečného nepřítele. Na druhé straně je ovšem stejně nebezpečno přeceňovati figury těchto mužů a přeceňovati tento ubohý typ pouhých techniků státního převratu a virtuosů v působení na dav. I ti, kteří je podceňují, i ti, kteří je přeceňují a hodnotí je pouze podle jejich dočasných úspěchů a nikoli podle vlastní jejich podstaty, nebudou nikdy s to pochopiti dynamiku moderního státního převratu.

Goebbels i Göring patří oba k typu, v Německu zvláště častému. K typu odborníků, kteří jsou nezbytní na svém úzce vymezeném poli, kteří však naprosto nejsou schopni učiniti za základ svého jednání velikou koncepci života politického nebo života vůbec. Oba jsou krátkozrací, vidí jen to, co jim stojí nejbližší, s velikou zřetelností, zatím co jim je vůbec nemožno dívati se do dálky. Je to tragedie německého národa, že rodí skoro vždycky jen dvojí typ mužů: dalekozraké, kteří vidí zřetelně pouze cíl, ležící ve veliké

dálce a jsou naprosto zaslepeni pro události kolem nich — a krátkozraké, kteří nevidí na světě nic z toho, co je v dálce, co je ve výši, co je jasným cílem lidského vývoje. Ti krátkozrací však příliš snadno v Německu vždycky triumfovali nad dalekozrakými doktrináři, kteří vymýšlejí jen nejkrásnější plány a nedovedou z nich uskutečnit ani sebe nepatrnější část. A proto se opakuje v dějinách tohoto národa zase jednou stejný děj: politika, jež ve svém celku je bláhová a podprůměrná, je uskutečňována ve svých detailech s obrovskou měrou disciplíny a inteligence. Nemá ani potřeba, abychom v této souvislosti připomněli podobné doby světové války.

Na tomto pozadí vyrůstá případ Goebbelsův. Je to jeden z mužů, kteří vynakládají maximum důmyslu na to, aby dosáhli cíle maximálně neinteligentního.

Spisovatel Goebbels.

Jak plané je myšlení tohoto člověka, o tom si uděláme nejlépe představu, vezmeme-li do ruky některou z jeho knih. Doktor Goebbels je totiž, jak známo, publicistickou hlavou nacionálně-socialistického hnutí a vydával po několik let jeho vedoucí časopis „Der Angriff“, nahlédne-li k několika knihám, které napsal. Jeho poslední kniha má nadpis „Vom Kaiserhof zur Reichskanzlei“. („Kaiserhof“ je známý berlínský hotel, v němž hitlerovci do roku 1933 obyčejně zasedali). V této knize líčí Goebbels jako v deníku v různých nártcích dějiny nastoupení hitlerovců k moci. Marně bychom tu však někde hledali, třeba jen pouhý náznak toho, jaké jsou vlastní cíle tohoto hnutí: jsou tu jen seřazena určitá data a jsou sestavena v takovém pořádku, jak se zdají propagačnímu ministrovi žádoucími pro příštího historika. Jsou tu i všelijaké anekdoty a je tu i dosti osobních podrobností, kolik jich je třeba k uspokojení psychy německého čtenáře. A nesmí tu chybět ani autorova matička, která v rodném městě tohoto velikého muže, v rýnském městyši Reydtu trpělivě čeká na onen den, až její syn vtáhne do města, jsa provázen zářným třpytem propagandy, aby v té chvíli navždy zapoměla všech starostí, které pro něho vytrpěla. A co takový synek z lásky k matičce všechno neudělá . . . Píše o tom v tomto díle:

„Toto obrovské přivítání ve svém rodném městě jsem na sebe vzal jen ke cti své matce, která po dlouhá léta v tomto městečku byla pomlouvána, zneuctívána a pronásledována, a která tím vším musila nesmírně trpět. Vždyť víte, jak to v podobných případech v maloměstských kruzích chodívá: byla společensky ignorována, t. j. zasažena na samém nervu života . . .“

I jinde vypráví Goebbels soukromé zážitky, třebaže jen v šetrných dávkách. Hlavní obsah knihy spočívá ve variaci Goebbelsova přiznání:

„My, nacionální socialisté němečtí jsme křičeli a tropili randál, (randalierten), bili jsme se fleurety i těžkými šavlemi, stříleli jsme z hmoždířů i otrávenými šípky. A tak jsme se dostali poněmáhle do výše . . . Čím méně nás bylo, tím horlivěji jsme jednali (jeweiger) wir waren, desto dicker taten wir). — A na konec jsme přece vyhráli.“

Proti tomu by se konečně nedalo nic namítat, kdyby za tím vším stála nějaká myšlenka anebo třeba jen nějaká myšlenečka. Ale ze všeho toho zde je zcela jasno, že se zde netouží po ničem jiném, než po moci o sobě, moc je tu sama účelem a není prostředkem k uskutečnění nějakých velikých cílů. Na všech místech této knihy se líčí s velikou přesností fáze, jak bylo moci dosaženo, autorovi však ani nepřipadne myšlenka, aby tuto žízeň po moci, která posedla jeho a jeho přátelé, nějak ideologicky zdůvodnil, třeba jen na jediném místě. Může být něco typičtějšího, než takovéhle vypráhlé nakupený fakt? Je to dokument veliké ceny, třebaže jiné ceny, než jí připisuje propagační ministr.

Germán, který se smrskl.

Je známo, že Hitlerovci mají ve zvyku hlásati myšlenky, které jim ani nenapadne uskutečňovati. Kdyby v Německu byla realizována myšlenka, že „prospěch celku je nad prospěch jednotlivce“, vypadalo by to přece v říši zcela jinak. Ani rasovou teorii není možno uplatnit na nejpřednější vůdce nazistického hnutí. Marně bychom mezi nimi hledali třeba jen jednoho ušlechtilého, štíhlého, dlouholebečního Germána, zářícího ve své plavovlasé nádheře, jak to hitlerovské rasové teorie s takovou chválou vypsalý. Ve srovnání s tímto ideálem pochodí i sám Goebbels jistě nejhůře. Tento tmavovlasý zakrslý mužiček je ještě vzdálenější od rytířského ideálu germánského středověku i germánského nového středověku: příroda ho ověsila zchromlou, ztrnulou nohou. Je to pro něho štěstí, že my, svobodně cítící lidé Evropy, si nedovolujeme tělesnou vadu označovati za defekt celé osobnosti, jak to honosně činí hitlerovci. V Německu skutečně vznikly celé státní teorie nesmírné obtíže právě proto, že tento muž, jenž ji spoluvytvářel a fantastickým způsobem rozšiřoval, se jí v nejnápádnější složce naprosto přičil. Bylo třeba přibrati množství vysoce vážených universitních profesorů, kteří si musili lámati hlavu tím, jak by se dal zevnějšek uvéstí v souhlas s teorií o vysokém štíhlém Germánu: neboť bylo přímo životní otázkou hnutí, aby tento muž, jenž bojoval vždycky přímo v nejpřednějších řadách rasových teoretiků, mohl být sám reklamován mezi čistokrevné Germány. Vymyslili si to, že je možno ideologicky nezávadného Germána, jenž naprosto nedosahuje potřebné vojenské míry, prostě prohlásiti za menší vydání Germána, za typ, jehož nazvali „Schrumpfgermane“. Podářilo se jim dokonce sehnati důvody toho, proč se takový Germán někdy smrskne a podářilo se vysvětliti i to nepatrné přehlédnutí, že tento Germán je náhodou černovlasý. Německá věda se uspokojila tím, že i Goebbelsovi předkové byli rozhodně plavovlasí, a že on sám pouze nepatrně „potemněl“ (nachgedunkelt).

Muž od péra

Je dostatečně známo, že nikdo nedovede lépe bojovati proti některé společenské skupině, nežli ten, kdo z ní sám vzešel.

Je bez počtu renegátů, kteří měli v historii úspěch. Také doktor Goebbels se dříve velice namáhal ve prospěch těchže vrstev, které dnes potírá. Když byl mladým mužem, sedával u nohou jednoho z nemoudřejších Židů, kteří kdy vyučovali na německých universitách: Goebbels byl v Heidelbergu žákem slavného literárního historika G u n d o l f a, jenž vyšel z kruhu Stefana G e o r g a a zůstal až do konce jeho přítel. Nezachovala se pražádná zpráva o tom, že by učení tohoto Žida bylo vyvolalo v mladém Goebbelsovi nějaký zvláštní odpor: naopak, je známo, že u něho po prvé poznal aristokratickou nauku Stefana Georga, jež po mnohé stránce navazuje na aristokratismus Nietzscheův. To mu umožnilo těchto poznatků později využití osudným způsobem politickým a znetvořiti je podobně, jako jeho mistr Hitler znetvořil část myšlenek Nietzscheových. Později se ovšem ucházel Goebbels zcela marně o přízeň Stefana Georga: básník neodpověděl ani slovem na oslavné telegramy novopečeního ministra propagandy a až do smrti provozoval proti tomuto svému žáku rozhodnou protipropagandu. Nařídil totiž, aby byl pohřben nikoliv v Německu, nýbrž ve Švýcarsku, což se skutečně stalo: největší lyrik, jenž se narodil v posledních generacích německých, totiž nechtěl zůstat i v zemi Goebbelsově a Hitlerově ani po smrti. Je to tím vážnější, poněvadž Stephan George nebyl jen lyrikem, nýbrž i duchem prorockým a pokládal za svůj úkol působiti na život svých vrstevníků.

I později, když minula doba na heidelberské universitě, stýkal se Dr. Goebbels s literárními kruhy, při čemž mu ne-

vadil ani nerijský rodokmen redaktorů ani marxistický směr jejich časopisů. Není tudíž bez pikantního nádechu, že říšský propagační ministr Dr. Goebbels otiskoval mnohé ze svých článků právě v „Berliner Tageblattu“, který se později pro něho stal ztělesněním vši odpornosti, hanebnou „Judenzeitung“. Dokonce se v tomto listě ucházel o místo redaktora. Napodařilo se mu to však. Zato ho přijali roku 1934 za redaktora malého nacistického plátečku v Elbefeldu.

Malý muž dělá kariéru.

V těch letech hrál velikou úlohu v nacionálně socialistické straně později zavražděný Gregor Strasser. Původně dosahovali nacističtí propagandisté úspěchu pouze v Bavorsku. Gregor Strasser však úspěšně rozšířil nacionálně socialistickou stranu i po severním Německu. On právě získal dra Goebbelse pro věc strany a získal v něm oddaného spojence až do bamberského zasedání roku 1926. Goebbels byl dokonce se Strasserem spoluspiklencem a společně s ním usiloval o to, aby Hitler byl zbaven své absolutní moci. Když však Hitler použil rozhodnutí straníků k tomu, aby rozdrtil tuto opozici, přivinul se Goebbels rychle po bok Hitlerovi. Jeho přátelé v tom viděli neslýchanou zradu, ale on se tím příliš netrápil, poněvadž slovo zrada se v nacistických kruzích nebralo nikdy příliš vážně. Hitler si ho absolutně získal tím, že mu udělil místo vůdce berlínského okrsku. Současně ho učinili samostatným vůdcem stranické propagandy. Brzy vyšlo najevo, že Goebbels daleko předstihuje Hitlera množstvím svých propagandistických nápadů, že však se mu naprosto nemůže vyrovnati svým působením na široké masy.

Berlín z roku 1926, do něhož se venkovský redaktůrek Goebbels tehdy dostal, prožíval právě období zdánlivého kulturního rozkvetu. Tato kultura byla ovšem parvenuovská, od literárních salonů až po „místa zvrhlé rozkoše“, jak už to odpovídalo tradici talmiové nádhery hohenzollerské. Nebylo snadné zmocniti se tohoto Berlína. Tehdy neměla ani inteligence, ani dělnická třída chuti na hitlerovský mysticism. Nikde neměl nikdo chuť brát vážně onen olejnatý pathos, dopravovaný sem z rakouského venkova. V této situaci si vzal Goebbels za úkol dobýti Berlína zespona, počínaje v jeho podsvětí literárním a zločinném. Ve svém denním listě „Angriff“ připravil směs falešného expresionismu a bezuzdné demagogie. Jeden z jeho nadpisů v té době zněl „Dominanta ulice je čekatelstvím na moc ve státě“. O Hindenburgovi psával tehdy: „Stáří nechrání před hloupostí“. To, co Goebbels ve svých knihách neměl, snažil se alespoň imitovati: populární jazyk. Byl z toho však příliš patrný jeho úmysl. Používal naprosto bezuzdně nejvulgárnějších výrazů, jak jen to činívají literáti, kteří chtějí předstírati lidovost. Goebbelsovi se však skutečně podařilo za několik let posílit postavení nacistické strany v Berlíně. Pomáhala tu demoralisace stále rostoucích řad nezaměstnaných. Jeho příslušníci byli rekrutováni z řad zanedbané mládeže, z proudu venkovanů, které připlavila nouze do velkoměsta, z řad studentů, kteří byli nuceni začínati svoje studium v naprosté beznaději, že jim k něčemu prospěje.

Goebbels si především uvědomil, jak obrovská je propagační hodnota mučednictví. On první využil tohoto poznání nejbezohledněji a bez jakýchkoliv studií: mučedníků bylo nezbytně třeba, každé smrti bylo třeba využít k propagandě, kdo vlastně umřel, o to vůbec nešlo. S počátku k tomu bylo třeba hodně dávky otrlosti využití nějaké vražedné aféry z berlínského podsvětí k politickým cílům. Leckdo by se byl neodvážil učiniti z řemeslného pasáka národního hrdinu. Dr. Goebbels však riskoval podobné eskamotáže a měl s nimi úspěch. A podařilo se mu i to, že onen mladý muž se stal skutečným národním hrdinou a při písni, o něm složené, při

písni o Horstu Wesselovi, upadají ještě dnes zástupy Hitlerovců v nadšení.

Pod úspěšným vedením Goebbelsovým počalo se šílení pouličních bitek, byly přepadány dělnické čtvrti a skrytá občanská válka, jež konečně vedla k událostem roku 1933, byla zahrocována k nejostřejším protikladům.

Malý muž má úspěch.

Dne 14. března 1933 byl Goebbels jmenován ministrem. Aby se uplatnil jeho zvláštní talent, bylo vytvořeno říšské ministerstvo pro propagandu, které v novém Německu hraje tak důležitou úlohu. Jemu připadly rozmanité kompetence, jež původně patřily do pravomoci jiných úřadů a ministerstev. Ministerstvu věcí zahraničních odňal věci tiskové, ministerstvu pošt odňal rozhlas, od ministerstva vnitra převzal film a od pruského ministerstva vyučování si přisvojil vysokou školu věcí politických. Je mu třeba přiznati, že do svého úřadu přišel dokonale připraven: Všechny plány k vytvoření podobné centrály na výrobu veřejného mínění již měl dlouho vypracovány do nejmenších podrobností. Už s počátku roku 1933 dal Hitler souhlas k těmto projektům a slíbil, že je uskuteční. Goebbels záhy přistoupil k tomu, aby si zajistil všechna postavení, která měla nějaký význam pro jeho obor: jmenoval se prezidentem říšské kulturní komory, aby v tomto postavení mohl provozovati vlastní kulturní politiku, čímž ovšem se dostal do velmi silného soupeřství s ministerstvem vnitra, které obsadil Göring a s nacionálně-socialistickým Kulturbundem, který řídil Rosenberg. Ten mu velice zazlival, že oslavoval básníka Gerhardta Hauptmanna, kterého přece objevil Žid Brahm, jehož spisy vydával Žid S. Fischer a kterého oslavovala německá republika. U Rosenberga narazil Goebbels na odpor, když kryl svou protekcí přežilí expresionisty jako Noldena a Barlacha, kteří byli pravověrnými Nazi označováni za požídatelé kulturní bolševiky.

Revolucionář uhlazené společnosti.

Goebbelsovy stolní řeči, pronášené při kdekteré příležitosti, liší se po formální stránce od obhroublého tónu, obvyklého mezi nacistickými vůdci. Svými uhlazenými řečmi získává žurnalisty i lidi od filmu, dokonce i zahraničí. Má ve zvyku mluvit o „úžasné, ocelové romantice dnešní doby“ a umísťovati efektivním způsobem podobné laciné lyrismy, aby se tím ponaáhlu vevhrával do úlohy revolucionáře v dobrém tónu. Tento muž je totiž ve své podstatě daleko spíše doma ve fiktivním světě filmových reflektorů a rotaček, nežli v bájných okresích, hitlerovci vynášenými za ideál pod heslem „Blut und Boden“. Goebbels cítí se ve své podstatě naprosto doma ve světě židovské žurnalistiky, nazývané „Die jüdische Journaille“ a světě Kurfürstendammu a jeho polosvěta, než kdokoli jiný z jeho druhů: V podstatě není Goebbels nic jiného, než jeden z oněch „asfaltových literátů“, které by rád vyhubil ze světa. Když se stal ministrem, dostal se do těch společenských kruhů, které oficiálně vždycky potíral, po nichž však tajně vždycky toužil. Stejně podivné je to i s jeho antisemitismem: aby se ukázal člověkem dokonale vyrůstajícím ze své půdy, dokonale „bodenständig“, mluví Goebbels ještě o stupeň opovržlivěji, nežli ostatní. A přece to není naprosto přesvědčivé: zdá se spíše ztroskotaným filosemitou nežli upřímným antisemitou. A právě pomocí těchto svých vlastností dosáhl toho, že se vetřel tiskem, filmem a rozhlasem do kruhů té společnosti, kterou potíral.

Pán nad novinami.

Dne 4. října 1933 předložil Goebbels zákon o šéfredaktorech, který sám vypracoval podle italského vzoru, podle něhož může být redaktorem pouze člověk, zapsaný v odborném seznamu, řízeném obligatorní žurnalistickou organizací.

Aby niekto mohol byť do tohoto zoznamu zapísaný, musí mať rôzne vlastnosti duševné a morálne a musí sa naprosto podrobiť autorite vedúcich miest strany. Kromě toho musí mať odborné vzdelanie a byť „arijského pôvodu“.

Goebbelsovi sa podarilo prekvapivo rýchlym spôsobom odstrániť pomocou niekoľkých podobných ustanovení slobodu tisku. Celý občanský tisk nemecký sa dal usmerniť vo svojich vedúcich miestach: dokonca k tomu nebylo ani treba tak často meniť osoby šéfredaktorov, ak by to s uprímne demokratického hľadiska bolo bývalo žiadoucí. Nesmíme však zapomenúť na to, že odpor proti tomuto systému vznikol v jednotlivých redakciách, neumkl ani dodnes.

Pohreb tiskovej slobody

Dokonca nás prekvapuje, že dr. Goebbels pokládal za nutné motivovať zásadným spôsobom potrebu odstrániť tiskovú slobodu. Táto truchlohra usmernení sa prece odehrála v onom Prusku, v nímž stejně ako dnes vládli pred tým Junkeři, tíž Junkeři, ktorí nikdy nemali valného mínění o novomódnych vymoženostiach, ľako je parlament alebo sloboda tisku, proti nimž vždycky zásadne bojovali. Vždyť nacisté vlastne len prevzali jejich recepty a pan von Oldenburg-Januschau, jenž kdysi pohrozil celé sněmovně tím, že ji dá zatknouti jediným lajtnantom a deseti mužmi, byl nejvlastnějším předkem dnešního systému. Přesto dr. Goebbels nám přinesl k odstranění tiskové slobody toto teoretické odůvodnění:

„Princip tiskové slobody byl již dlouho přečehován a ztrácí dnes svou prestiž na celém světě. Sloboda musí být omezena všude tam, kde hrozí nebezpečí, že by neomezeným užíváním slobody mohl být poškozen stát a celý národ v uplatňování svých práv nebo povinností. Neomezená sloboda tisku odpovídá liberalistickému názoru na stát, bylo však zjištěno, že v rámci demokratického státu vyrostlo z tiskové slobody poněkud velké nebezpečí pro veřejné zájmy.“

Ministr propagandy nám zůstal dlužen nějaký důkaz pro toto své tvrzení: neboť to, co by sloboda tisku v dnešním Německu mohla ohrožovat, nebyl by patrně veřejný zájem, nýbrž pouze zájem vládnoucí strany. Za to nám v této souvislosti dr. Goebbels přinesl ještě poučení o slobodě jednotlivce:

„Sloboda jednotlivce musí být vždycky závislou na slobodě, které se těší v určité době národ jako celek. Čím větší nebezpečí hrozí celému národu, tím více musí být omezená sloboda jednotlivcov, a mně se zdá, že ještě nikdy nehrozilo Německu ani Evropě tak velké nebezpečí jako nyní.“

Bohužel, zapomněl propagační ministr uvést, že důvodem tohoto hrozícího nebezpečí nebylo nic jiného než zbrojení, na němž se jeho vlastní vláda usnesla. Pan propagační ministr ovšem také rozhodně zamítal jakoukoli individuální kritiku některých svých opatření alebo kritiku celé vlády:

„Je sice možno, že by se vláda v některém svém rozhodnutí mylila: je však naprosto vyloučeno, že by po této vládě mohlo přijít ještě něco lepšího a z tohoto důvodu nemůže národně uvědomělý občan činiti nic prospěšnějšího, než přijímat vše, na čem se tato vláda rozhodne.“

Je vidět, že vlastním důvodem k potlačení tiskové slobody je dogma o nacijské neomylnosti.

Goebbelsova propaganda

Goebbels má neomylný instinkt pro udržení moci, který ho vedl také k tomu, že se postaral, aby jeho propagační ministerium nebylo jen pouhou hlavou bez údů, jako tomu bývalo s mnohými říšskými úřady. Už v srpnu 1933 rozdělil říši na 13 „zemských oddílů“, v nichž zřídil 18 „zemských míst propagací“, pro něž každé byl zřízen zvláštní šéf se dvěma referenty a pomocným personálem. Už roku 1933 byla oficiálně určena suma 14.2 milionů marek ku

krytí výdajů říšské propagandy, obnosy, které za tímto účelem byly vydány, však jsou nekonečně vyšší: všeobecně se věří, že potřebné peníze na propagandu se braly z nejrozmanitějších pramenů, zejména z t. zv. „zimní pomoci“. Co nejradiálněji zasáhla Goebbelsova propaganda do rozhlasu, který byl ve spolupráci s „říšským ředitelem vysílání“, Hadamowskim, úplně přeorientován. Na všechna významná místa byli dosazeni funkcionáři nacionálně socialistické strany. Goebbels však dovedl vybudovat rozhlas na velice širokém osobním podkladě a získati pro něj všechny osoby, které pro něj mohly mít nějakou cenu, i když nebyly samy přímo činné ve straně. Propagační ministr získal neobyčejně tím, že předchází vláda byla ve věcech rozhlasu naprosto indolentní a neměla o jeho významu nejmenšího tušení. Nebylo k tomu ani třeba příliš velké bystrosti, uvědomiti si, že by mělo být politicky využito rozhlasu, jemuž každý může naslouchat. Vláda demokratického Německa však neměla ani tuto nepatrnou špetku bystrozrakosti. Goebbels počal programně rozšiřovat rozhlasem všechny slavnosti, všechny vyhlášky a veřejné řeči a obrátil se speciálním druhem propagandy i na samotnou cizinu. Všechny řeči a zprávy, které byly určeny pro cizinu, vysílají se ve třech až čtyřech světových jazycích.

Úspěch či neúspěch?

Bylo by nerozumné příliš rychle vyslovovat svůj úsudek o tom, dosáhl-li Josef Goebbels svou činností úspěchu, či nikoliv. Prozatím prokázal své straně služby velice dobré a a svému národu služby neobyčejně špatné. Přijde chvíle, kdy se veřejně zjistí, že technické a organizační přednosti, jak jimi disponuje tento muž, nestačí samy o sobě k tomu, aby vytvořily politiku. Již dnes se dosáhlo v Německu toho, že naprosto dokonalé usmernení tisku a rozhlasu dosáhlo u části obyvatelstva zcela opačného účinku, nežli se zamýšlelo — prostě už se nevěří ničemu, co se oficiálně hlásí. Noviny i rozhlas staly se naprosto bezcenné jako informační prameny ve chvíli, kdy všechno zpravodajství bylo unifikováno. Obrovské umírání novin, které v Německu se ještě neskončilo, nebylo naprosto vyrovnáno většími náklady žurnálů hitlerovských. Z toho je možno konstatovat, že propaganda Goebbelsova sice dosáhla ve svých počátcích uniformity veřejného mínění, jak to bylo pro diktaturu žádoucí, že však nepřímou vystupňovala i protitlak opačných sil, které ji mohou jednoho dne přivést k pádu.

Portret leteckého generála

Vedle Goebbelse, jenž v sobě spojuje specificky německou směs psychologické rafinovanosti a surových barbarických pudů, představuje generál Göring brutální typ vládce, jenž v sobě ztělesňuje tradici pruské armády, třebaže sám se nenarodil v Prusku. Narodil se totiž v bavorském městě s poetickým jménem Rosenheim. V jedné příručce říšského parlamentu charakterisoval sám sebe tím, že jediný ze všech poslanců za svým jménem uvedl výčet všech řádů, které si během svého života získal. Tato ješitnost Göringova stala se mezi tím tak pověstnou, že není třeba, abychom o ní uváděli dalších podrobností. Je známo, že na rozdíl od Hitlera, jenž se snaží vždycky působiti zevnější prostotou, což se mu skutečně daří, Göring vystupuje ustavičně v nových uniformách a vyčerpává na tomto poli svou zvláštní fantasiu. V téže příručce o říšském parlamentu najdeme ještě jednu poznámku o tomto muži, důležitější, než kterákoliv jiná: vyšel totiž ze sboru kadetů. Göring je daleko méně zajímavý jako jednotlivec než jako typický produkt této kadetní výchovy.

K a d e t

V listopadu 1918 byla zrušena forma důstojnické výchovy kadetů, protože zastánci republiky v této výchově právem spatřovali párení vojenské reakce. Ze stejných důvodů tuto výchovu dnes nacionální socialisté v Německu v poněkud pozměněné formě zase zavedli.

Sbor kadetů byl původně zřízením typicky pruským: teprve po roce 1870 se rozšířil po celém Německu. Je to instituce, zřízená pruským generálem Friedrichem Vilémem I., jenž byl fantastickým systematikem a nechtěl péči o dorost svého důstojnického sboru přenechat pouhé náhodě, jako to činila jiná knížata oněch dob. Sbor kadetů nebyl myšlen jako škola, nýbrž jako část armády. Stejně jako v armádě, znali tu jen dva výchovné prostředky: execírák a výprask. Vzdělanost v jakémkoliv formě onen zakladatel Pruska nenáviděl. Vyprávěl jednou korunního prince Friedricha, když ho zastihl nad latinskou gramatikou. Proto si ani nepřál, aby se jeho kadeti něčemu učili. Význam vzdělání můžeme posoudit podle platu jednotlivých instruktorů. Stájmistr, jenž vyučoval kadety jízdě na koni, disponoval volným bytem a ročním platem 1000 tolarů, zatím co školmistr měl ročně jen 48 tolarů. Bylo to přesně o jeden tolar měsíčně více, než dostávala čistička paruk.

V této soustavě nebylo místa pro nic duševního, ani pro nic duchovního, jako bylo náboženství. Jediným cílem výchovy bylo zlomit vlastní vůli chovanců a přinutit je k bezpodmínečnému plnění všech rozkazů. Tohoto cíle bylo dosaženo nejrozmanitějšími brutálními prostředky. Již devítiletým a desítiletým chovancům byl vštěpován protiklad poddaného a nadřízeného s takovou důrazností, že po celý život již nedovedl myslit jinak, než v těchto dvou kategoriích. Naprosto brutálním a krutým způsobem byla zaváděna subordinace i mezi kamarády: každý mladší byl sluhou staršího, musil pro něho konat i nejnižší služby a byl naprosto bezbranným proti jakémukoli ubližování. Vybudoval se celý systém z toho, že nadřízený mstil se na svých podřízených za to, co on kdysi od svých nadřízených musil vytrpět.

Z čeho vyrostlo Německo

Ve sboru kadetů byla instituce, která hrála tak významnou roli v poválečném Německu v dobách, kdy se národně socialistická strana počala vytvářet: bylo to zařízení soudu f é m o v é h o. Po celé půlstoletí svého trvání bylo obvyklým trestem mezi kadety noční zbičování každého, kdo se pokusil nějak uplatnit vlastní vůli, aby se tím uplatnila bezpodmínečná vážnost sboru.

Nejhlubší opovrhování jakýmkoli duševním vzděláním mělo po celá desetiletí v tomto prostředí svou tradici. Když první německý císař byl ještě pruským princem, vyjádřil se o této otázce:

„Kdyby vzdělání bylo přeceňováno, vnášelo by to do armády nebezpečí zcela jiného ducha, ducha, který by naprosto nepřispíval k její slávě a jejímu rozkvétání.“

Je jasno, že lidé, kteří úspěšně prošli touto výchovou, musili být obmezení a musili být naprosto zvláštního smýšlení. Odtud vzešli ti mužové, pro něž jakákoli revolucionisující myšlenka byla prostě projevem insubordinace, kterou třeba co nejrázněji potlačit. Jen z tohoto ducha je si možno vysvětlit ony výroky, jež nynější pruský ministerský předseda Göring před časem pronesl ve veřejné řeči a později výslovně potvrdil ve své knize, jimiž ospravedlnil chování proti odpůrcům režimu:

„Dal jsem nejostřejší instrukce. Požadoval jsem naprostou bezohlednost a vynaložení všech osobních sil k potlačení živlů, nebezpečných státu. Nazývali se tohle vraždou, ano, pak jsem vraždil. K tomu ke všemu jsem dal rozkazy. A tyto rozkazy kryjí celým svým jménem!“

Nemůžeme než potvrdit, že tak mluví jen rozený vůdce tajné státní policie. Osud jej přivedl na to místo, pro něž byl předurčen.

Jak Göring stoupal

Za války se vyznamenal nynější letecký generál Göring jako velitel stíhacího roje, svobodný pán von Richthofen. Po válce odešel do výslužby v postavení hejtmana, aby byl dále činným v soukromém letectví, ovšem že nikoli v republikánském Německu. Roku 1919 ho vidíme jako letce a leteckého poradce v Dánsku, roku 1920 a 1921 jako leteckého šéfa švédské dopravní společnosti. Pak odešel do Mnichova, kdež se velmi aktivně účastnil Hitlerova puče. Když se puč zhroutil, byl Göring zatčen, byl však propuštěn na svobodu, když dal čestné slovo, že se nevzdá. Zlomil však své čestné slovo a uprchl do Innsbrucku, kdež prý žil tak hýřivě, že tím vzbudil i pohoršení uprchlých straníků Hitlerových.

Roku 1925 přijel do švédského sanatoria a podrobil se tam léčení odmorfinisováním. Morfinistou stal se prý ve válce, kdy si navykl svou zdatnost při leteckých bojích stupňovati požíváním morfia. Podle údajů německé Hnědé knihy, byl Göring roku 1925 internován ve švédském ústavě pro choromyslné, Langbro, kde prý měl tak prudké výbuchy zuřivosti, že bylo nutno ho uzamknouti v oddělení mezi nejtěžšími případy. V téže knize, již přenecháváme odpovědnost za spolehlivost této informace, je otištěn i písemný dokument, podle něhož jeho žena, Karin Focková, mu upírala schopnost býti poručíkem svého syna z důvodu, že je morfinista, což dokládala lékařským dobrozdáním soudního lékaře Lundberga.

Z ústavu pro choromyslné na přední místo státu

Brzy na to se počala Göringova velká kariéra. Roku 1928 se stal poslancem říšského sněmu, koncem 1932 vystoupil silně do popředí, když jeho konkurent Gregor Strasser se spojil s generálem Schleicherem a zbavil se vyhlídky na místo kandidáta pruského ministerského předsednictví. A pak se dostalo Göringovo jméno do všech zemí, když po požáru říšské sněmovny byla před celým světem proti němu vznesena těžká obžaloba.

Mezi postavami Třetí říše má Göring nejméně ve zvyku haliti své reakční smýšlení nacionálními a sociálními frázemi. Je reprezentačním mužem velkého průmyslu a velkých agrárníků. Tyto kruhy ho také uvedly dne 9. července 1933 do Pruské státní rady, kterou sám přetvořil. On si vynutil všemi prostředky obrovské vzduchové zbrojení Německa, a jemu projevuje německý zbrojařský průmysl svou vděčností za obrovské zakázky, za něž vděčí pouze jemu, tím, že ho povolává za dozorcího radu, jak na příklad učinil Thyssen. Göring se zaručil Junkerům za to, že se stát neodvažuje ve východním Zálabí žádných „experimentů s osídlováním“, a že naprosto nerentabilní obrovský pozemkový majetek 13.000 východolabských Junkerů zůstane naprosto nedotčen. Göring sám si dal darovati bavorskou státní doménu o rozsahu 100.000 ha. Za fantastického rozvinutí vnějšího lesku a obrovského nákladu pořádal před nedávnem svou svatbu s herečkou Emmy Sonnemannovou. A patří to k hádankám německé psychy, že tím jeho popularita nejen nic neutrpěla, nýbrž dokonce ještě podstatně stoupla. To vše se děje v téže zemi, v níž před několika lety za dob republiky byl vystaven starosta hlavního města říše nejpustším útokům za to, že daroval své manželce kožešinový kabát, o němž nebylo dostatečně jasno, z jakých peněz jej koupil . . . Zdá se nám, že tento letecký generál způsobí Evropě ještě nejednu špatnou noc.

Život a inštituce

V. A. Aleksejev (Moskva):

Zločinnosť v Rusku

Zločinnosť v SSSR je u srovnání s jinými štáty pomerne malá. Musíme si ovšem odmysliť prípady, ktoré súvisia s celým sociálnym prerodom štátu. Abych to objasnil na príklade: nebude jistě nikoho, kto by na príklad rozkrádání úrody kolchozů, ktoré jsme viděli před dvěma lety, považoval za normální krádež, možno-li o krádeži užít výrazu normální. Vylučuji tyto přechodné zjavy.

Vlna zločinu.

Leč v poslední době zvláště v Moskvě byl SSSR postizen velkým a rychlým vzrůstem zločinnosti. Byly případy za bílého dne na ulici, byly loupežné vraždy. Rozrostly se nesmírně bytové krádeže. Několik křiklavých případů vzbudilo pozornost tisku, po jehož kampani jsme nyní svědky reorganizace bezpečnosti.

Především byla vydána nová nařízení pro policejní službu v Moskvě. O bezpečnost moskevských občanů stará se GUM, gorodskoe upravlenie milicii, krátce řečeno milice. Po tiskové kampani náčelník GUMu byl pozván, aby dal účty z práce milice. Poukázal na to, že podle dosavadních nařízení milicionéri nestačí chránit bezpečnost moskevských občanů, a dosáhl toho, že předpisy byly změněny. Byly rozmnoženy hlídky, na periferii města a k nádražím byly komandovány hlídky jízdní. V úsecích kde bývala bezpečnost nejvíce ohrožena, byly umístěny dvojité hlídky. Všude tam, kde je veliký ruch, a kde dosud uniformovaný milicionér řídil světelnými signály dopravu, byl k němu přidán ještě jeden milicionér, starající se výhradně o věci bezpečnostní. Byl vydán zákaz nošení nezavírajících se nožů, finek, t. j. finských nožů a kinžálů, jakož i jejich prodeje. Od nynějška je k jejich nošení i koupi zapotřebí povolení tak jako k nošení revolveru.

V těchto dnech přinesly noviny článek nového státního zástupce Vyšinského o právu daném soudům, aby i při souzení nedospělých a mladistvých mohly přisuzovat nejvyšší výměry trestu. Opatření svrchovaně potřebné, protože v poslední době zločinnosť mladistvých začala růst do povážlivých rozměrů. Konečně třetí opatření nebylo učiněno ve formě zákona, nýbrž ve formě pokynu soudům, aby za vraždy a jiné sprosté zločiny, budou-li přitěžující okolnosti, trestaly nejvyšší výměrou, případně trestem smrti. Několik v poslední době vynesených rozsudků to potvrzuje.

K r á d e ž e.

Rozmnožení miličních hlídek přispěje valně k potlačení kapesních a bytových krádeží. Kapesní krádeže jsou umožněny hlavně tím, že v Moskvě, jak jen vyjdete na ulici, hned se ocitnete v tlačenci. Ulicemi tekou stále řeky chodců. Vedle takové Petrovky s jejími dvěma proudy vypadá Václavské náměstí idyllicky. Na každé zastávce tramvaje a autobusu stojí řada lidí, čekajících ve frontě (v očeredi) na svůj dopravní prostředek. V tramvajích a autobusech, zvláště v době, kdy se většinou obyvatel končí práce, od 4 do 7 hodin jedou lidé namačkání. Na nádražích je v té době veliký nával, protože mnoho lidí bydlí za městem a odjíždí tak zvanými prigórodskými vlaky domů. Ve všech obchodech prochází množství lidí, kteří ani ničeho nekupují, ale prostě ze zvědavosti se jdou podívat na vystavené zboží. V obchodech, kde se prodávají gramofony a desky, je těžko se dostat ke stolu k prodávací. Všechny ty tlačence jsou ovšem

vhodným prostředím pro kapesní krádeže. Jednomu z mých známých sebrali hodinky, jinému peníze, jinému celou aktovku, zkrátka, našel jsem tu málo lidí, kteří by ještě nebyli okradeni. Nejhorší však je, že zloději, aby se dostali k tobolce, proříznou žiletkou, jejíž úlomky si obratně vsazují za nehty, látku na kabátě a zkazí tak celý oděv.

Bytové krádeže jsou v Moskvě trochu znesnadněny tím, že málokterá rodina má pro sebe byt, v jednom bytu v několika světnicích bydlí vždy též několik rodin. Tak odejdou-li jedni, druzí jsou doma. Na druhé straně zase napomáhá krádežím v bytech to, že všechny domy jsou po celou noc otevřeny.

V sovětském zákonodárství jsou tresty na první přestupky velmi mírné. Sovětské zákonodárství vychází ze zásady, že není takového zločince, kterého by nebylo možno napravit prací a výchovou. Leč soudy používaly mírných trestů i u notorických násilníků, podvodníků a zlodějů, přímo je tak nabádající k jejich zločinné činnosti. Srovnáme-li na příklad tresty ustanovené na krádeže s tresty na přestupky a zločiny politické, uvidíme, jaké je tu rozpětí.

V r a ž d y.

Nedávno zatkla milice v Moskvě tři mladíky a dívku, která jim ukázala, kde žije osamělá stařena, kterou oni potom podle předem připraveného plánu zastřelili a oloupili. Dívka a ten z nich, který při výstřelu utekl ode dveří, byli odsouzeni na deset let ztráty svobody, dva vrahové na smrt. Ten, který střílel, měl zaměstnání a potřeboval peníze na kino a jiné zábavy.

Hned nato byla v Moskvě v samém středu města spáchána jiná vražda. Bylo to v půl jedenácté večer, když na 3. Tverské Jamské obtěžovalo několik mladíků dvě děvčata. Když tato odmítla jejich nevídané pozornosti, jeden z nich, který si již napřed u druhého vypůjčil finský nůž, jednu z dívek, 16letou komsomolku Andrianovou pobodal tak, že za chvíli zemřela. Vrahem byl 18letý mladík Korjagin. Zajímavé je zjištění milice, jací to byli mladíci. Dva z nich, Jerochin a Mukovnin, byli vyloučeni ze školy pro neposlušnost, nehledali si zaměstnání a prodávali po ulicích cigarety. Třetí, Platonov, býval zaměstnán v automobilce, ale práce se mu zmrzela, proto z továrny odešel. Korjagin býval zaměstnán v garáži, ale byl propuštěn, protože se ve službě opíjel. Ukázalo se, že mají za sebou již znásilnění dvou děvčat a jeden nezdařený pokus. Korjagin po vraždě Andrianové zbil na jedné z nejživějších ulic mimojdoucí ženu, a pak ho milice zadržela. Všichni čtyři byli několikrát zadrženi, odevzdáni milici komisi pro péči o mladistvé, a ta je propustila a dopsala rodičům, aby je potrestali. Rodiče měli trestat 18leté mladíky, kteří se odvažovali jít až k vraždě. Začala vzpomínat již novinářská kampaň proti zločinnosti, po níž si i vrahové z 3. Tverské Jamské odnesli přísný trest.

Budete-li číst v novinách krátkou zprávu, že v SSSR byl někdo odsouzen na smrt, a že rozsudek byl vykonán, vzpomeňte si na uvedené případy. Dále si uvědomte, že jde o opatření mimořádná, ku kterým se sovětská justice přechodně uchyluje, aby dala odstrašující příklad. Podle úsudku znalců rozmohla se poslední dobou zločinnosť zvláště v Moskvě hlavně proto, že soudy, jmenovitě soudy první instance, trestaly příliš shovívavě.

Tak jako se rozmohly vraždy, případy, krádeže, tak se rozmohly i

p o d v o d y

všeho druhu. Zde jeden typický na ukázkou. Stalo se to v městě Gorkém. Tam byl na automobilce šéfem obchodu se zeleninou jakýsi Jarockij. Ukradl z pokladny svěřeného mu

podniku dva tisíce rublů. Když se na zpronevěru přišlo, Jarockij těžil z toho, že v SSSR člověk může kdykoliv najít nové zaměstnání. Stal se týž den šéfem obchodu s vínem, kde hned vzal z pokladny čtyři tisíce rublů, dva zanesl vítězoslavně do obchodu se zeleninou a dva prohýřil a jinak utratil. Dřív, než se na krádež přišlo, změnil místo, stal se vedoucím konsumu Zagotzema. Vzal z pokladny osm tisíc, čtyři vrátil do pokladny obchodu s vínem, čtyři utratil. Schodek v pokladně byl objeven, ale v době, kdy se psala žaloba, Jarockij změnil místo, stal se šéfem v obchodě se zeleninou Sojuzplodoovošča. Tam vzal z pokladny šestnáct tisíc, osm vrátil pokladně Zagotzema, a po obdržení stvrzenky soud ho odsoudil k roku nucených prací „po městu služby“, což znamená že Jarockij zůstal na svém místě, jen příjmy se mu ztenčily na minimum. Horší bylo, že nyní už na něho dávali pozor. Právě když chtěl změnit místo, aby vzal třicet dva tisíce, zatklí ho, protože byl objeven šestnáctitřicetový schodek v pokladně Sojuzplodoovošča.

A l k o h o l i s m.

Největším nepřítelem sovětského režimu je vodka. Orgány vlády i strany učinily mnoho pro kulturní povznesení úrovně obyvatelstva. Ztenčily na malý počet analfabety. Udělaly ze sovětských divadel nejlepší divadla na světě. Soustavně desítkami filmů ukazují lidem rozdíl mezi kulturním a nekulturním člověkem. Posely stát síti museí, knihoven, čítáren, klubů. Denně se koná tisíce přednášek a kursů. S tím mocně kontrastuje rozšířené pití vodky. Nejsem abstinent, má tedy můj úsudek věcný význam v tom, že nepřeháním. Jdete-li večer po moskevské ulici, zvláště před východním dnem, zdá se vám, že opilým nebude konce. Zde se jeden válí v blátě, tam jiný vrávorá před autem v jízdni dráze, tam se jiný svalil na chodníku do cesty chodcům. Když byly letos v zimě veliké mrazy, jedna zpravodajská kancelář dala novinám zprávu, že v Moskvě zmrzlo mnoho lidí. Zapomněla dodat, že to byli většinou opilci, kteří se svalili někde v zákoutí, na ulici, ve dvoře, nebo v sadu a tam nikým nezpozorováni zmrzli. Ve zprávě té kanceláře to vypadalo tak, jakoby to byli lidé bez přístřeší. Sám jsem jednou u Severního nádraží zachránil jednomu takovému život, když opilý na mol zalezl do novostavby a tam v bezvědomí spal. Jen noha mu z jeho úkrytu vyčnívala. Mráz byl tehdy 36 stupňů Celcia. Našel jsem ho, chtěje si v závětrí zapálit cigaretu.

Tohle jsou tedy opilci, kteří nemírným pitím škodí sami sobě. Leč je ještě jedna sorta, mnohem horší. To jsou chuligáni. Jsou to lidé, kteří jakmile se napijí, ohrožují druhé, střílejí a bodají na potkání. Asi před půl rokem takový chuligán přepadl v Oděse tureckého konsula, a zranil ho výstřelem z revolveru. Žiji v Moskvě půl roku, tedy poměrně velmi krátce. Za tuto krátkou dobu přepadli mne dva chuligáni, a musil jsem se uchýlit k nejhrubšímu násilí, abych se jich zbavil.

Řádění opilců je zaviněno shovívavostí, s jakou s nimi nakládá milice. Opilci nesmějí jezdit v tramvajích a autobusech. Vsedl jsem jednou do autobusu, do něhož vstoupil, vlastně vpotácel se opilý. Konduktér ho vykázal, leč tomu ani na mysl nepřišlo, aby poslechl. Konduktér zadržel stroj a zavolal milicionéra. Ten půl hodiny mírně a zdvořile přemlouval opilého, aby vystoupil, a po celou tu dobu ostatní cestující, z nichž většina jela k vlaku na nádraží, museli čekat, až milicionér přesvědčí opilce, že by měl vystoupit.

Boj proti nemírnému pití je těžký. Především propaganda nebyla ještě na plno zapražena do tohoto úkolu. Nepochybují o tom, že by zde dovedli na příklad mnoho udělat proti tomuto zlu propagačními filmy. Vždyť jsou zde lidé, a nejsou vzácní, kteří svou mzdu propijí do kopějky, a rodinu nechají hladovět. Zavést prohibici by situaci jen zhoršilo, protože by

lidé pálili samogonku. Myslím, že by pomohlo zvýšení cen vodky a snížení obsahu alkoholu (jehož je tam 40 až 50 stupňů), jakož i prodej dobrého piva. I toho špatného, chutnajícího jako hořká nedobrá limonáda, se zde prodá dost. Kdyby bylo dobré pivo, mnoho lidí by přešlo od vodky k tomuto mírnému alkoholu.

V novinách byl vylíčen případ, kdy opilec, který ohrožoval své okolí, byl vzat na milici, a vrátil se za několik hodin, pochvaluje si, jak se s ním tam zacházelo. Vykoupali ho, prospal se, i zablácené šaty mu vyčistili. Ani protokol s ním nese-psali. Ukázalo se, že ten člověk, který již po leta z opice nevycházel, je strážcem na železnici. Zde i vidíme příčinu častých železničních a automobilových neštěstí. Byl případ, že vlakvedoucí projel návěst na stůj, a vykolejil vlak. Byl ovšem na mol opilý. Závěr skoro každé zprávy v novinách o automobilovém neštěstí v Moskvě je takový: Šofér byl opilý. Nedávno opilý šofér Nikolajev rozbil dvě nákladní auta a zranil při tom čtyři lidi. Uspořádal, aby ho nechytily, šílenou jízdu městem, kdy mohl pozabíjet desítky lidí. Dříve prý byla na opilce přísnost větší. Dnes se milicionér ve službě odvrátí, aby opilce ani neviděl, a pokud se nevrhá s nožem v ruce na chodce, neinteresuje se o něho.

Stal se případ, kdy dva opilí žádali chodce o papirosu. Chodec je odmítl. Nevím, co se zjistilo, snad, zdá se mi, to byl nekuřák. Jeden z opilců mu rozpáral břicho nožem. Pak šli dál, a poctili tak ještě dva mimojdoucí. Byl případ, kdy opilý průvodčí shodil přímo s jedoucího vlaku hocha, pro kterého jeho otec z neznalosti nekoupil lístek. Vlak ujel chlapi obě nohy.

V poslední době chuligánům za jejich zábavy hrozí smrt. Tak byl zastřelen kapesní zloděj Fedorov, který opilý vrhl se na ulici na mimojdoucí úplně mu neznámou ženu a pobodal ji finským nožem v obličej. Byl před tím již dvakrát trestán, vždy však od nucených prací uprchl.

Ten člověk a mnoho jiných by nemusilo ke zdi, kdyby soudy první instance, zvané narsudy (narodnyj sud) netrestaly tak, že to musí být potrestaným k smíchu. Ty soudy zneužívají svého práva trestat při prvních přestupcích mírně, aplikujíce to na zatvrzelé přestupníky, který se přestupnost stala řemeslem nebo zábavou. Jakýsi Čeljukanov, notorický pijan a násilník, byl narsudem odsouzen k — pokutě 50 rublů za tyto zábavy: zbil na ulici chodce, který mu nic neudělal, upravdomu, to je správci domu, kde bydlí vytrhl vousy, a jiného chodce kousl do nohy. Tento člověk, potrestaný mírnou pokutou, je ukazatelem, po jakých cestách se přichází k finskému noži.

Zmínil jsem se o

n u c e n ý c h p r a c í c h.

Ve fašistickém tisku celého světa se psalo o nucených pracích, jak na nich lidé od práce a hladu padají a umírají. Nedaleko Moskvy se staví průplav Volga-Moskva. Několikrát jel jsem kolem té stavby, na které pracují trestanci. Zkrátka, nucené práce. Připomínám, že chodím a jezdím volně kdy chci a kam chci, nikomu nic nehlásím, nikdo se mnou nebo za mnou nechodí. I u nás je ještě rozšířeno mínění, že za každým cizincem v SSSR stále chodí tři lidé z GPU. Nejméně tři. Není to pravda. Tak nikdo nevěděl, že jedu ve vlaku, který projíždí mimo ten pracovní tábor. Na tom místě, protože se tam pracuje také na trati (bude tam most přes ten průplav), jede vlak velmi pomalu. Viděl jsem, že ti pracující pokušují papirosy, že někteří pracují v pomalém pohodlném tempu, jiní odpočívají. Lidé nejsou vyhublí, do práce je nikdo nehoní, jak napsali v německých novinách, knutou. Nechci generalisovat, a píší vždy jen o tom, co jsem viděl. Přijde-li mně po postavení toho průplavu někdo s pohádkou, že tam padali lidé od práce, řeknu mu, že lže.

Sovětské soudnictví

nutně volá po zlepšení materiálních podmínek. Pak budou také soudy líp pracovat. O organizaci soudnictví napíši jindy. Leč připomněl jsem zde soudy první instance, narsudy. Jen tak mimochodem se zmiňuji o tom, že v Moskvě jsou tyto soudy specialisovány, takže na příklad jeden posuzuje jen věci bytové, spory mezi nájemníky, jiný krádeže a jiné trestní věci a tak dále. Místnosti jsou nedostatečné. U mnohých soudů není oddělené místnosti pro svědky, kteří čekají na ulici, nebo v síni, kde se koná jiná pře. Soudce vyslýchá strany v malické místnosti, kde je 20 m plochy, a s ním tam pracuje třeba ještě osm jeho kolegů. Strany přednášejí mu své věci do malého okénka, jako jsou okénka pokladen na železnici. Před okénky tlačí se spousta lidí, čekajících až na ně dojde. Místnost pro zákonníky a soudní spisy má málokterý soud i v Moskvě. Obžalovanému je na příklad dáno právo, opsat si žalobu, není mu však dáno místečko, kde by to mohl udělat. Procesy je často nutno odkládat, protože pošta nedoručuje předvolání. Takových, z této příčiny odložených při je často u jednoho soudu denně až deset. A není to jen v Moskvě, kde je taková nouze o místnosti, v Čeljabinsku na příklad nedávno elektrárna vyhodila prostě soudu jeho věci z místnosti a zabrala ji pro sebe. Soudce násilím vyvedli od započaté pře na ulici. Podle zprávy předsedy vrchního soudu SSSR bylo takových případů za poslední dobu zaznamenáno více.

Z uvedeného materiálu vysvítá, že je nutno podniknout tuhý boj se zločinností. Změnila se v poslední době struktura celého státu, vytvořily se nové poměry. Bylo na příklad nutno změnit ustanovení o trestání mladistvých, a to má hluboké kořeny. Ukázalo se, že dobrovolná spolupráce komsomola (organizace komunistické mládeže) se školou nestačí, v této věci možno mluvit o fiasku. Zde bude třeba nové tuhé organizace, kontrolované osobně odpovědnými lidmi, ne jen dobrovolné součinnosti. Pro přechodnou dobu bylo nutno zavést přísnější tresty pro přestupnou mládež. Teprve pokračování ukáže, bude-li boj se zvýšenou zločinností úspěšný. Vytvořily se nové poměry a to logicky vyžaduje změny v organizaci celého společenského života státu. Tedy i změny v soudní, trestní a zákonodárné praxi, i v materiálních podmínkách, v nichž je vykonávána.

dopisy

Slováci varují Prahu před Hlinkou

I.

Vážený pane Peroutko, rád bych učinil dvě poznámky k článku „Slováci varují Prahu před Hlinkou“. První poznámka se týká tvrzení, že Hlinka se vyhýbal buditelské práci národní. Autor článku zřejmě nechce vědět, že Hlinka je předsedou obrovského slovenského katolického nakladatelství Spolok sv. Vojtecha, jehož kulturní zásluhy o Slovensko je těžko popírat. Hlinka zakládal tiskárny i listy, dosud činně se zúčastňuje každého katolického kulturního podniku a jeho jméno je těsně spjato s kulturním slovenským vývojem. Nelze také zapomínat na jeho slovenské překlady náboženských spisů, které pořizoval ve vězení. Tvrdit,

že Hlinka buditelsky nepracoval, znamená prostě ignorovat kulturní činnost slovenských katolíků. Hlinka byl a je kvasem, který podněcuje kulturní katolický ruch na Slovensku.

Druhá poznámka se týká věty, že pribinovské slavnosti se staly největší pohanou státní autority.

Byl jsem tehdy v Nitře a dosud jsem přesvědčen, že luďácké projevy ani v nejmenším nebyly zahroceny proti státu. Prostě tehdy česká žurnalistika se ukázala být nesmírně krátkozrakou a později už nemohla ustoupit. Mám ve svém archivu většinu novinářských článků z tehdejší doby — je to trapné čtení, neboť je vidět, jak byla tehdy mlhavá linie vládních listů. Pribinovské slavnosti se měly konat téměř bez luďáků, nebyl brán ohled ani na to, že Hlinka je předsedou svatovojtěžského spolku, který se nejvíce přičinil o propagandu nitranských oslav. Podle úředního návrhu Hlinka měl mluvit jen před 300 úředníky na schůzi v budově okresního úřadu — nuže není divu, že si lidový tribun vynutil slovo. Za celé luďácké demonstrace nepadlo ani slovo proti státu — lze mluvit o účelnosti a vhodnosti nitranských událostí, ale je nemožné mluvit o pohaně státu. Také ani církevní autorita nebyla ani v nejmenším poškozena: demonstranti přece zpívali papežskou a státní hymnu — lze vůbec mluvit o potupě? Vláda snad byla na rozpacích, ale tyto rozpaky nepřipravil jí Hlinka, nýbrž místní podřízení činitelů, kteří dávali do Prahy dobrozdání o tom, že za každých okolností bude průběh slavnosti klidný. Mohl jistě být klidný, ale nikoliv za každých okolností — zvláště nikoliv za úplného ignorování Hlinky.

Nebudu se šířit o jiných tvrzeních článku, jež považuji za velmi jednostranný a nepřesný. Zajisté sami Slováci dají naň lepší a úplnější odpověď. Ale o těchto dvou tvrzeních jsem nemohl mlčet, poněvadž šlo o příliš hrubé skreslování skutečnosti.

Váš

V. Vilímský.

II.

Pane redaktore!

Článkem Slováci varují Prahu před Hlinkem, uverejněným v „Přítomnost“ 5. června zasadili ste našim Čechofágom citelnú ranu a nedivte sa preto, že v poslednom čísle „Slováka“ reagujú na vecné a pravdivé, pravda, veľmi ostré slová pisateľa článku priamo posedlí zúrivosťou. Nevyvracajú uvedené v článku skutočnosti, ale dopúšťajú sa takýchto výrokov: „Maďaronstvo a čechoslováctvo jedno jest.“ Čechoslováci vraj píšú teraz tak, ako písali pred pre vratom maďaronské listy, sú zapredaní Čechom, zradili Slovensko. „My oproti tomuto všetkému tvrdíme opätovne, že Čechoslovák je taká istá pliaga národa, ako bol maďaron. Odrodilstvo, zrada národná, nenávisť k veľkým mužom národa a ich činom predtým sa volala maďaronstvom, dnes sa volá čechoslováctvom.“

Z týchto slov vychádza na javo, že všetci budovatelia čechoslovenského štátu, medzi nimi na prvom mieste: generál M. R. Štefánik, V. Šrobár, M. Hodža, I. Dérier, Igor Hrušovský, A. Štefánek, Pavel Blaho, dr. L. Okánik, F. Houdek, Fr. Votruba, biskupi Kmeťko, Zoch, Čobrda, ďalej Gregor Tajovský, J. Botto, Mičura, Karol a Ludevít Medvecký, V. Fajnor a celá rada mladších Slovákov boli a sú zradcovia národa, rovnocení s bývalými maďaronmi. Všetci boli alebo sú Čechoslováci. Sapienti sat.

Slovenský poslanec.

DOM DOPISNÍ PAPÍR
DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17